

Παιδαγωγική Ημερίδα Πειραιά
Απο την Πολιτισμική Αγωγή
ως την Αγωγή των Μέσων.

Πολυχώρος
Νομαρχίας Πειραιά

11-12 Νοεμβρίου 2006

Περίληψεις Πρακτικών

σύγχρονες προκλήσεις
και προοπτικές

Συνδιοργάνωση:

Νομαρχία
Πειραιά

1ο Γραφείο
Πρωτοβάθμιας
Εκπαίδευσης
Πειραιά

**Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης**

επιστημονική διημερίδα

**Από την πολιτισμική αγωγή
ως την αγωγή των μέσων:
σύγχρονες προκλήσεις και προοπτικές**

περιλήψεις πρακτικών

11-12 Νοεμβρίου 2006
Πολυχώρος Απόλλων
Πειραιάς

3η Προσυνεδριακή Εκδήλωση για το 2ο Συνέδριο
της Ένωσης Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
«Μουσική Παιδαγωγική στον 21ο αιώνα: προκλήσεις, προβλήματα, προοπτικές»
Αθήνα, 20-22 Απριλίου 2007, υπό την αιγίδα του ΥΠ.ΕΘ.Π.Θ.

ΑΘΗΝΑ - ΠΕΙΡΑΙΑΣ
2006

Επιστημονικοί Υπεύθυνοι

Αγνή Μαρία Μαρκαντωνάτου
Νίκος Σαλτερής
Δημήτρης Σαρρής

Οργανωτική Επιτροπή

Ανδρομάχη Αντωνάτου, Μαρία Αργυρίου, Δημήτρης Βλαχογιαννάκος,
Φλώρα Καλαμάρη, Μαριτίνα Καραντζή, Στέφανος Κατσάς, Τάσος Μεντάκης,
Ανδρέας Πριονάς, Δημήτρης Ρέππας, Δημήτρης Σαρρής, Γιώργος Σπηλιώτης,
Δέσποινα Τοιχλή, Ζωή Φράττη

Συνδιοργανωτές

Νομαρχία Πειραιά

1ο Γραφείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Πειραιά

Επιστημονική συνδιοργάνωση

Πολιτιστικό Εργαστήριο,
Φωνητικής και Μουσικής Έκφρασης,
Τμήμα Επικοινωνίας Μέσων και Πολιτισμού
Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Επιστημονική Διημερίδα

**Από την πολιτισμική αγωγή ως την αγωγή των μέσων:
σύγχρονες προκλήσεις και προοπτικές**
Περιλήψεις εισηγήσεων

Επιμέλεια Έκδοσης: Μαρία Αργυρίου, Δημήτρης Σαρρής

Εξώφυλλο: Αφροδίτη Ζούκη

Χορηγία Έκδοσης: Νομαρχία Πειραιά

1η έκδοση, έντυπη: Νοέμβριος 2006

2η έκδοση, ηλεκτρονική (με διορθώσεις) Δεκέμβριος 2006

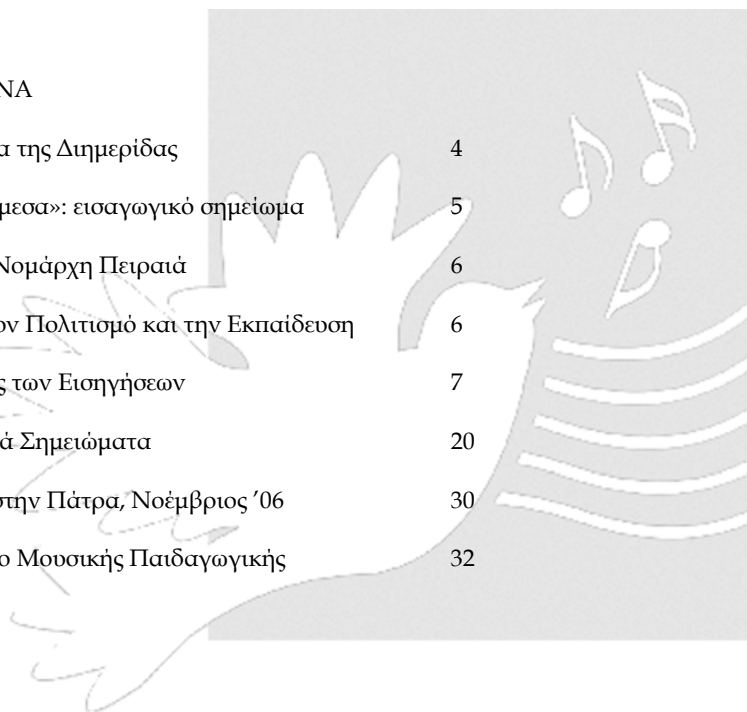
Αθήνα - Πειραιάς 2006

© 2006, Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

ISBN: 960 - 89479 - 1 - X

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Το πρόγραμμα της Διημερίδας	4
«Έν-μεσα & άμεσα»: εισαγωγικό σημείωμα	5
Μήνυμα του Νομάρχη Πειραιά	6
Δράσεις για τον Πολιτισμό και την Εκπαίδευση	6
Οι Περιλήψεις των Εισηγήσεων	7
Τα Βιογραφικά Σημειώματα	20
Η διημερίδα στην Πάτρα, Νοέμβριος '06	30
Το 2 ^ο Συνέδριο Μουσικής Παιδαγωγικής	32

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑΣ

Σάββατο 11 Νοεμβρίου 2006

09:00 - 09:30 Προσέλευση - Εγγραφές

09:30 - 10:30 **Πρωινή Συνεδρία: Η Λογοτεχνία στην Εκπαίδευση** (Προεδρεύων: Νίκος Σαλτερής)

Τζίνα Καλογήρου: *Λογοτεχνία και Τέχνες στο σχολείο*

Κωνσταντίνος Μαλαφάντης: *Το παραμύθι στην Εκπαίδευση*

Δημήτρης Πολίτης: *Η Λογοτεχνία για Παιδιά στη Σχολική Τάξη: Ζητήματα Θεωρίας και Διδακτικής*

Ερωτήσεις - Συζήτηση

10:30 - 12:30 **Συνεδρία Διδακτικών Εφαρμογών** (Προεδρεύουσα: Αγνή Μαρία Μαρκαντωνάτου)

Πόλυ Βασιλάκη: *Διδάσκοντας Λογοτεχνίας στο σχολείο, από τη Α' τάξη ως την ΣΤ'*

Άβα Χαλκιαδάκη: *Διαδικασίες Μάθησης με χαρακτηρισμό γιορτής*

Κ. Μητράκου - Ν. Σαλτερής: *Φτιάχνοντας κείμενα με παιδιά: στηρίζοντας τα πρώτα βήματα στο γραπτό λόγο*

12:30 - 13:00 **Διάλειμμα**

13:00 - 14:20 **Απογευματινή Συνεδρία:**

Από τη δραματουργική αφήγηση στην Θεατρική Αγωγή (Προεδρεύων: Στέφανος Κατσός)

Μαρλένα Καββαδά: *Χριστούγεννα με τον Ευγένιο Τριβίζι: Δέκα παραμύθια μας ταξιδεύουν*

Βασίλης Πανόπουλος: *Η χρήση της μουσικής στη θεατρική πράξη στο θεατρικό αναλόγιο και στο πολυθέατρο*

Τάκης Τζαμαργιάς: *Η δραματοποίηση «εντός» και «εκτός» του βιβλίου:*

Θεατρική αγωγή για την Ε' και την ΣΤ' Δημοτικού

Ερωτήσεις - Συζήτηση

14:20 - 15:00 **Σύνοψη - απολογισμός εργασιών ημέρας**

Κυριακή 12 Νοεμβρίου 2006

09:00 - 09:30 Προσέλευση - Εγγραφές

09:00 - 10:30 **1η πρωινή συνεδρία: Η αγωγή των μέσων - τα μέσα της αγωγής** (Προεδρεύων: Αχλλέας Μίτλης)

Τάσος Ασβεστάς: *Προς μια κριτική παιδαγωγική: Το παράδειγμα της εφαρμογής της αγωγής των ΜΙΜΕ στο σχολείο*

Ν. Λαμπροπούλου, Δ. Κονετάς, Μ. Βιβίτσου: *Σχέδια συνεργασίας και δράσης στην Τηλεκπαίδευση*

Στέλιος Πελασγός: *Το μέσο είναι ο άνθρωπος: η Τέχνης της Προφορικής Λογοτεχνίας και αφήγησης*

Ερωτήσεις - Συζήτηση

10:30 - 11:45 **2η πρωινή συνεδρία: Πολιτισμική Αγωγή: η σύγχρονη ελληνική εμπειρία** (Πρ.: Β. Μητρόπουλος)

Μαρία Αργυρίου: *Πολιτισμικοί Οργανισμοί και σχολείο: χώροι έκφρασης και δημιουργίας στον πολιτισμό*

Κώστας Μόσχος - Νάνου Τουμπιακάκη: *Η μουσική στο πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ*

Μένης Θεοδορίδης: *Γνωριμία με την οπτικοακουστική έκφραση στο πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ*

Νίκος Παϊζης: *Κι όμως, η Τέχνη θέτει τις δικές της προτεραιότητες*

Ερωτήσεις - Συζήτηση

11:45 - 12:15 **Διάλειμμα**

12:15 - 13:15 **1η απογ. συνεδρία: Μουσική, η διεπιστημονική: εισάγοντας νέους προβληματισμούς** (Πρ.: Δ. Σαφρής)

Χαρίκλεια Τσοκανή: *Τέχνη και Οικουμενικότητα:*

Η επικοινωνία υπό το πρίσμα της σύγχρονης τέχνης και τεχνολογίας

Γιώργος - Μιχαήλ Κλήμης: *Η Μουσική Επιχειρηματικότητα και η διδασκαλία της στα σχολεία:*

Ανισοχασμός και κριτική σε παραδείγματα από το εξωτερικό

Μαρία Κουρή: *Πολιτιστική Διαχείριση στην Εκπαίδευση: θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις*

Ερωτήσεις - Συζήτηση

13:15 - 14:15 **2η απογ. συνεδρία: Από το αλφάβητο στους «πολλαπλούς εγγραμματοσμούς»** (Πρ.: Μ. Αργυρίου)

Μάρθα Χριστοπούλου: *Οπτικός εγγραμματοσμός/οπτική εγγραμματοσύνη:*

από την αντιληπτική εναισθητοποίηση στην κριτική θέαση

Νίκος Πουλάκης: *Τα οπτικοακουστικά μέσα στο σχολείο: μουσική, κινηματογράφος και εκπαίδευση*

Δημήτρης Σαφρής: *«Λούντβιχ Φον Ντρέκ vs Κύρου Γρανάζη»:*

Η εγγράμματα κουλτούρα μας και η comix(ή) αφήγηση

Ερωτήσεις - Συζήτηση

14:15 - 14:45 **Σύνοψη Συμπερασμάτων**

14:45 - 15:00 **Λήξη Διημερίδας - Παραλαβή βεβαιώσεων**

Η γνώση και η μάθηση στο σχολείο ανέκαθεν συμβάδιζε με τις εξελίξεις στον χώρο της επιστήμης. Έτσι βλέπουμε, για παράδειγμα, ότι η διαθεματικότητα ως διδακτική μεθοδολογία εμπνέεται από την διεπιστημονικότητα των ερευνητών, αλλά και οι θεματικές εμπλουτίζονται σύμφωνα με τις τρέχουσες εξελίξεις, στην πληροφορική, την τεχνολογία, τις τέχνες, τις ανθρωπιστικές και θετικές επιστήμες.

Εύλογα διαπιστώνει κανείς μια «συμπόρευση» επιστημονικών εξελίξεων και αναλυτικών προγραμμάτων, που ενδυναμώνει τους παιδαγωγικούς στόχους του σχολείου ως προς τη σχέση του ατόμου με το κοινωνικό και πολιτισμικό του περιβάλλον.

Ειδικότερα στον χώρο του πολιτισμού (culture), ο εικοστός αιώνας χαρακτηρίστηκε από την ραγδαία ανάπτυξη των μαζικών μέσων ενημέρωσης (mass media), καθώς απέκτησαν πλέον την ταχύτητα του ηλεκτρισμού και, τις τελευταίες δεκαετίες, την ακρίβεια του ψηφιακού (digital).

Συχνά θεωρήθηκαν ταυτόσημα της κουλτούρας, απασχολώντας σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα τους μελετητές του πολιτισμού. Άλλοτε επικρίθηκαν, άλλοτε επαινέθηκαν, άλλοτε θεωρήθηκαν ένα εργαλείο «χωρίς ηθικό περιεχόμενο», μέχρι τη στιγμή που ένας «πυλωρός», ένας «διαχειριστής νοημάτων και πληροφοριών», θα τα θέσει σε επικοινωνιακή ισχύ.

Το σχολείο εγκοιλπώθηκε στα εποπτικά του εργαλεία τις οπτικοακουστικές προβολές και ακροάσεις, τους υπολογιστές και τα μαγνητοσκόπια, ενώ η τηλεόραση έγινε (και) εκπαιδευτική. Καθώς καινούργιες μορφές εγγραμματοσμού (literacy) στην εικόνα και τον ήχο κατέκλυσαν την καθημερινότητά μας, η αγωγή όχι μόνο στα μαζικά μέσα ενημέρωσης, αλλά και στις εκφάνσεις της κουλτούρας και της πολιτισμικής έκφρασης, εντάχθηκαν με διάφορους τρόπους στο αναλυτικό πρόγραμμα.

Η «σύνδεση» της σχολικής γνώσης με την επιστημονική ανακάλυψη, εστιάζεται έτσι στον κριτικό και αναστοχαστικό «προσανατολισμό» των ανθρωπιστικών σπουδών, που μας κληροδότησε ο εικοστός αιώνας, ο αιώνας - μεταξύ άλλων - των «μεσικών» (media) και πολιτισμικών (cultural) σπουδών.

Η «φύσει διεπιστημονική και διαθεματική Μουσική Αγωγή» καλείται να συνδράμει σε μια ανάλογη Πολιτισμική, αλλά και των Μέσων, Αγωγή. Στη μορφολογία του μύθου, στην ψυχοκινητική της δραματουργίας, στην δυναμικότητα της εικόνας, στη «γλώσσα» του οπτικοακουστικού, στην παγκοσμιοότητα της τέχνης, ο εκπαιδευτικός και ο επιστήμονας της μουσικής, καταθέτουν το δικό του ερευνητικό και διδακτικό «λιθαράκι», σε ένα οικοδόμημα πολλών και γόνιμων συσχετισμών. Αυτοί οι συσχετισμοί ενέπνευσαν την διημερίδα του Νοεμβρίου 2006, ως μια συνάντηση, που όχι μόνο στοχεύει να τροφοδοτήσει τις εργασίες του 2ου Συνεδρίου, αλλά ευχής έργο θα ήταν να συμβάλλει στην «παρατήρηση», τη συζήτηση και την καλλιέργεια προτάσεων, για μια σημαντική κατάσταση της σύγχρονης εκπαίδευσης.

Οι επιμελητές της έκδοσης

Μήνυμα του Νομάρχη Πειραιά για την Παιδαγωγική Δημερίδα

Σε μια εποχή πρωτόγνωρης απομόνωσης, που το τηλεοπτικό γραλί και η οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή έχουν καταστήσει τα παιδιά μας παθητικά και αδρανή, είναι επιτακτική ανάγκη να καλλιεργήσουμε από τις πολύ μικρές ηλικίες την κριτική σκέψη, την ελευθερία της έκφρασης και κυρίως το πνεύμα ομαδικότητας και συνεργασίας.

Υπό αυτό το πρίσμα, ο ρόλος της πολιτισμικής αγωγής στα σχολεία μας από την πρώτη κιόλας βαθμίδα της εκπαίδευσης, αναδεικνύεται, ως ιδιαίτερα σημαντικός και απαιτητικός.

Η παιδαγωγική δημερίδα που διοργανώνουν από κοινού η Νομαρχία Πειραιά, το 1ο Γραφείο Π.Ε. Πειραιά και η Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης με την επιστημονική συνδιοργάνωση του Πολιτιστικού Εργαστηρίου Φωνητικής και Μουσικής Έκφρασης του Παντείου Πανεπιστημίου, στον Πολυχώρο Απόλλων, έρχεται ακριβώς για να αναδείξει μέσα από γόνιμο διάλογο τη δυναμική που οι Τέχνες ως εργαλείο μάθησης κρύβουν και να συμβάλει στο να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ώστε η διδασκαλία τους στα σχολεία να αποκτήσει πρωταρχική θέση. Η πραγματοποίηση της επιστημονικής αυτής συνάντησης, πέρα από ένα εξαιρετικής επικαιρότητας γεγονός με ιδιαίτερα εκπαιδευτικό ενδιαφέρον, αποτελεί την έμπρακτη έκφραση του οράματος της Νομαρχίας Πειραιά, να καταστήσουμε τα σχολεία ανοικτά κότταρα, δημιουργικότητας, εφευρετικότητας, αυθορμητισμού αλλά και χαράς.

Οραματίζομαστε μια παιδεία που θα συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των νέων, θα προάγει την αισθητική καλλιέργεια, την συναισθηματική ανάπτυξη και την κοινωνική ωριμότητα τους. Μια παιδεία που θα δημιουργεί πολίτες με συνείδηση και ευαισθησία. Αντικείμενα όπως η μουσική, θεατρική, πολιτισμική αγωγή, αλλά και η περιβαλλοντική εκπαίδευση και η αγωγή υγείας, που έχουν ενταχτεί στο πλαίσιο των σχολικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων, πρέπει να μελετηθούν με τη δέουσα προσοχή, προκειμένου να αξιοποιηθούν θετικά και να ενταχθούν στο ωρολόγιο πρόγραμμα, προσφέροντας το άνοιγμα των σχολείων στην κοινωνία.

Προς την κατεύθυνση αυτή, στην Νομαρχία Πειραιά, έχουμε κάνει σημαντικά βήματα. Με την παιδαγωγική ημερίδα στις 15/1/2006 στον ίδιο χώρο για τη «διαθεματικότητα στην Τέχνη», το καινοτόμο μουσικοεκπαιδευτικό πρόγραμμα «από το Μπαρόκ στην Τζαζ» και σήμερα με την παιδαγωγική δημερίδα «Από την Πολιτισμική Αγωγή, ως την Αγωγή των Μέσων: Προκλήσεις και Προοπτικές», αναδεικνύουμε την Τέχνη και ιδιαίτερα την Τέχνη της Μουσικής - που αποτελεί τον Ήχο του Πολιτισμού - ως τεράστιο παράγοντα αγωγής στο σύγχρονο σχολείο.

Προσωπικά, είμαι σίγουρος ότι η συνεργασία που αναπτύσσουμε με την επιστημονική και εκπαιδευτική κοινότητα, τους μαθητές καθώς και τους γονείς για την προώθηση των τεχνών στην εκπαίδευση και την εξοικείωση των μαθητών με την πολιτισμική δημιουργία, θα ανοίξει τον δρόμο και την νέα τετραετία για μια σειρά κοινών πολιτιστικών δράσεων.

Γιάννης Μίχας
Νομάρχης Πειραιά

Δράσεις για τον Πολιτισμό και την Εκπαίδευση

Καθώς μπαίνουμε στη νέα χιλιετία, η πολιτισμική αγωγή αποτελεί έννοια στην οποία αναφερόμαστε όλοι, όχι μόνο μέσα στο χώρο της εκπαίδευσης, αλλά και στον ευρύτερο ακαδημαϊκό. Είναι γενικά αποδεκτό ότι ζούμε σε ένα κόσμο σημείων και συμβόλων. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών, οι σύγχρονες μορφές πολιτροπικής επικοινωνίας, φαίνεται να δημιουργούν νέες μορφές εγγραμματοσών - αλφαριθμησών, που εισρέουν, μάλιστα όλο και περισσότερο στα αναλυτικά προγράμματα. Σ' αυτό το πλαίσιο, η ικανότητα κατανόησης της κουλτούρας γίνεται ένα κρίσιμο στοιχείο του καινού και ενεργού πολίτη.

Κατά το τρέχον έτος η επιτυχημένη οργάνωση της ημερίδας «Εκπαίδευση με έκφραση, μουσικές και χρώματα - Διαθεματικότητα στην Τέχνη» συνοδεύτηκε από την συνεχώς αυξανόμενη επιθυμία των σχολικών κοινωτήτων για δραστηριοποίηση σε προγράμματα που προσεγγίζουν τον πολιτισμό μέσα από «κοιμβικές» έννοιες όπως το Περιβάλλον, η Υγεία και η Επικοινωνία.

Ανταποκρινόμενοι στα αιτήματα των δασκάλων μας για συναντήσεις επιμορφωτικού χαρακτήρα, που λειτουργούν παράλληλα ως χώροι ανατροφοδότησης και ενδυνάμωσης των δραστηριοτήτων αυτών, το 1ο Γραφείο Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Πειραιά, συμβάλλει σύμφωνα με την θεσμική του εθόνη και αρμοδιότητα στη διεξαγωγή της συγκεκριμένης δημερίδας.

Οι σύγχρονες εξελίξεις, επιβάλλουν, θα έλεγε κανείς, δραστηριότητες σαν κι αυτή, στο μέλλον να επιαρξηθούν όχι μόνο ποσοτικά αλλά και ποιοτικά. Έτσι, τα εποικοδομητικά αποτελεσμάτά τους θα μπορέσουν να επεκταθούν όχι μόνο στην τοπική αλλά και την ευρύτερη κοινότητα, μια κοινότητα που τα ίδια τα Μαζικά Μέσα, παρά τις γεωγραφικές αποστάσεις, βλέπουμε να δημιουργούν.

Στέφανος Κατσός
Προϊστάμενος 1ου Γραφείου Π.Ε. Πειραιά

ΟΙ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Πολιτισμικοί Οργανισμοί και σχολείο:

χώροι έκφρασης και δημιουργίας στον πολιτισμό

Μαρία Αργυρίου, εκπαιδευτικός μουσικής, πρόεδρος ΕΕΜΑΠΕ

Το σύγχρονο σχολείο περισσότερο από ποτέ προσεγγίζει ως ένας «ισότιμος» θεσμικός παράγοντας άλλους πολιτισμικούς και εκπαιδευτικούς φορείς - οργανισμούς, μέσα από προγραμματικές συνεργασίες εκπαιδευτικού, επιμορφωτικού και, σε ένα βαθμό, ερευνητικού χαρακτήρα. Έτσι, εμπλουτίζονται τα παρεχόμενα διδακτικά μέσα, με άμεση εποιπεία, διαδικασίες βιωματικής και ανακαλυπτικής μάθησης, επίκαιρες και «τοπικοποιημένες» - ανάλογες δηλαδή του τοπικού ενδιαφέροντος - θεματικές και διδακτικούς στόχους. Η σύγχρονη αυτή εμπειρία επικοινωνίας σχολείου και πολιτισμικού οργανισμού, οι δυνατότητες που δίνονται στον παιδαγωγό, οι τρόποι υλοποίησης, οι δυνατότητες και οι προοπτικές μπαίνουν στο επίκεντρο της συζήτησής μας, καταγράφοντας έτσι ένα σημαντικό, υπαρκτό κομμάτι της σύγχρονης σχολικής και διδακτικής ζωής.

Προς μια κριτική παιδαγωγική:

Το παράδειγμα της εφαρμογής της αγωγής των ΜΜΕ στο σχολείο

Ασβεστάς Αναστάσιος, εκπαιδευτικός, υ. δ. διδάκτορας, Φιλοσοφική Σχολή, ΕΚΠΑ

Η ανάπτυξη της σύγχρονης κοινωνίας της γνώσης συνδέθηκε με βαθιές και έντονες αλλαγές στον τρόπο που επικοινωνούμε παράλληλα με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας. Οι εικόνες που προβάλλονται από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας στον άνθρωπο επηρεάζουν την εικόνα που δημιουργεί για τον κόσμο που τον περιβάλλει. Έρευνες αναφέρουν ότι τα Μ.Μ.Ε. αποτελούν τον δούρειο ίππο με τον οποίο εισβάλλουν ασυνείδητα εικόνες, μηνύματα και αξίες, καθώς καθημερινά βρισκόμαστε εκτεθειμένοι στην προβολή τους μέσα από το ραδιόφωνο, τα περιοδικά, τις εφημερίδες, το διαδίκτυο και φυσικά την τηλεόραση. Γνωρίζουμε επίσης ότι όχι μόνο επηρεάζουν τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την πραγματικότητα αλλά μπορούν ακόμα και να την “κατασκευάσουν”.

Οι μαθητές δαπανούν τον περισσότερο χρόνο της ημέρας σε δραστηριότητες που έχουν σχέση με τα μέσα (τηλεόραση, ραδιόφωνο, διαδίκτυο, βιντεοπαιχνίδια κ.λπ.). Το σχολείο με την είσοδο της τεχνολογίας γίνεται όλο και πιο «έξυπνο». Θεωρούμε ότι η αγωγή στα Μ.Μ.Ε. είναι για το σύγχρονο σχολείο αναγκαιότητα καθώς κύριος στόχος της εκπαίδευσης είναι η ολόπλευρη προσωπική ανάπτυξη του μαθητή. Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται ένα μοντέλο αγωγής στα Μ.Μ.Ε. και κάποια παραδείγματα που εκπονήθηκαν στα πλαίσια Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων. Πρότασή μας είναι οι μαθητές από καταναλωτές των μέσων να γίνουν όχι μόνο κριτικοί αναγνώστες της πληροφορίας, αλλά κατασκευαστές των δικών τους μηνυμάτων με τη χρήση της τεχνολογίας.

Διδάσκοντας Λογοτεχνίας στο σχολείο, από τη Α΄ τάξη ως την ΣΤ΄

Πόλο Βασιλάκη, συγγραφέας, εκπαιδευτικός

Η ανάγνωση ενός λογοτεχνικού έργου παραπέμπει σ' ένα φανταστικό ταξίδι. Ταξιδεύουμε στο κείμενο ανάμεσα στις γραμμές του έχοντας ο καθένας μας διαφορετικές προσλαμβάνουσες. Ως πού μπορεί να μας πάει ένα κείμενο; Ως πού μπορεί να οδηγήσει τα παιδιά-αναγνώστες; Και πώς ο δάσκαλος όντας ενήλικας, επιλέγει ένα βιβλίο παιδικής λογοτεχνίας για την τάξη του; Ποιος είναι άραγε ο σκοπός του; Ποιοι οι στόχοι του; Τι περιμένουν τα παιδιά αναγνώστες απ' αυτό; Θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε σ' αυτά τα ερωτήματα με τη βοήθεια εκπαιδευτικών προγραμμάτων Λογοτεχνίας που εφαρμόσαμε στις μικρές και στις μεγάλες τάξεις του Δημοτικού.

Σχέδια Συνεργασίας και Δράσης στην Τηλεκπαίδευση

Νίκη Λαμπροπούλου, υποψήφια διδάκτορας, Πανεπιστήμιο London South Bank

Δημήτρης Κονετάς, υποψήφιος διδάκτορας, ΠΤΝ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Μαριάννα Βιβίτσου, ΜΑ, καθηγήτρια αγγλικής

Οι εξελίξεις στην εκπαίδευση του 21ου αιώνα απαιτούν τον επαναπροσδιορισμό του τρόπου προσέγγισης της γνώσης και, επομένως, της διδακτικής διαδικασίας. Οι σύγχρονες ψυχο-παιδαγωγικές θεωρίες υποστηρίζουν ότι η μάθηση δεν είναι απλά μια αθροιστική διαδικασία ένταξης νέων πληροφοριών στον εγκέφαλό μας. Αντίθετα, πρόκειται για μια διαδικασία σταδιακής οικοδόμησης νοητικών σχημάτων με βάση την προηγούμενη εμπειρία μας και μέσω της επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης στο κοινωνικό περιβάλλον μας. Αναπόφευκτα, οι εκπαιδευτικοί καλούμαστε να αναπτύξουμε νέες δεξιότητες και να ενσωματώσουμε και έμμεσες διδακτικές πρακτικές στο πρόγραμμά μας για να βελτιώσουμε την αποτελεσματικότητά του. Μ' αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές/τριες μας θα μπορέσουν να συμμετάσχουν σε ομάδες για την παραγωγή συγκεκριμένου αποτελέσματος, π.χ. την δημιουργία ενός ιστολογίου ή το ανέβασμα μιας θεατρικής παράστασης. Επιπλέον, μέσα σ' αυτό το πλαίσιο θα προσεγγίσουν τη μάθηση εμπειρικά και συνεργατικά, δουλεύοντας πάνω σε συγκεκριμένο σχέδιο δράσεων, και αναπαράγοντας έτσι τη φυσική διαδικασία απόκτησης της γνώσης. Το τηλεμάθημα 'Μέθοδος Σχεδίων Εργασίας', που προσφέρεται μέσω της σύγχρονης πλατφόρμας Moodle του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου (<http://www.sch.gr>, <http://e-learning.sch.gr>) σε όλους τους εκπαιδευτικούς-χρήστες, έχει στόχο να παρέχει το απαραίτητο θεωρητικό υπόβαθρο και την κατάλληλη πρακτική άσκηση στους συμμετέχοντες/εκπαιδευόμενους ώστε να μπορούν να προσαρμόσουν τη διδασκαλία τους στις νέες ανάγκες. Παράλληλα, με την αξιοποίηση των εργαλείων του συνεργατικού συστήματος διαχείρισης μάθησης Moodle, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να βελτιώσουν τις διαδικτυακές, καθώς και τις συνεργατικές-διαδραστικές δεξιότητές τους. Η εισήγηση αυτή έχει στόχο να παρουσιάσει το σκεπτικό που οδήγησε στο σχεδιασμό του συγκεκριμένου τηλεμαθήματος, βασισμένη πάνω σε δύο άξονες: τις σύγχρονες ανάγκες που δημιουργούνται την εποχή της Τεχνολογίας, της Επικοινωνίας και της Συνεργασίας και την παιδαγωγική προσέγγιση, δηλαδή την φιλοσοφία, τον

αρχικό σχεδιασμό και τον προγραμματισμό εργασιών σύμφωνα με αρχές και μεθόδους που στηρίζονται στη συνεργατική μάθηση μέσω της συμμετοχής σε διαδικτυακές κοινότητες πρακτικής.

Γνωριμία με την Οπτικοακουστική Έκφραση στο πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ

Μένης Θεοδωρίδης, σκηνοθέτης, εκπαιδευτικός

Ο πολιτισμός λοιπόν στο σχολείο... Και ξεχωριστό κομμάτι του πολιτισμού, οι τέχνες που γονιμοποιούν δημιουργικά τη σχολική πράξη. Κι ανάμεσα στις τέχνες, η οπτικοακουστική έκφραση, μια μορφή καλλιτεχνικής έκφρασης που γεννήθηκε με την τεχνολογία και περιλαμβάνει τέχνες όπως η φωτογραφία, το κόμικς, ο κινηματογράφος, το κινούμενο σχέδιο, η δημιουργική ηχογράφηση και, κάποιες φορές, η τηλεόραση.

Στο «ΜΕΛΙΝΑ» η καλλιτεχνική έκφραση δεν περιορίζεται στις συμβατικές οριοθετήσεις των τεχνών. είναι ενιαία έκφραση που το παιδί βιώνει ανεξάρτητα από τα υλικά ή τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει. Έτσι ο ρυθμός, η ισορροπία, η αρμονία είναι παράμετροι που θα συναντήσει τόσο στο χορό όσο και στον κινηματογράφο, στη ζωγραφική, στη μουσική και στο θέατρο. Τραβώντας μια φωτογραφία, το παιδί μπορεί να κάνει μια επισήμανση, να ξεχωρίζει ένα στοιχείο του περιβάλλοντός του από όλα τα υπόλοιπα. Αυτό το στοιχείο μπορεί μετά να το μεταφέρει στο θεατρικό του παιχνίδι ή να το εντάξει σε μια εικαστική δημιουργία. Ένας ηχογραφημένος ήχος μπορεί να δώσει αφορμή για εικόνες και μια εικόνα μπορεί να συνδυαστεί με άλλους ήχους για ένα καινούργιο αισθητικό αποτέλεσμα. Γι' αυτό, το παιδί πρέπει από πολύ νωρίς να εξοικειώνεται με διάφορα εργαλεία και μέσα καλλιτεχνικής έκφρασης.

Αλλά βέβαια, πέρα από την ανάγκη να συμπληρώσουν οι οπτικοακουστικές τέχνες τους εναλλακτικούς τρόπους καλλιτεχνικής έκφρασης και επικοινωνίας, υπάρχει και μια άλλη ανάγκη που κάνει εξαιρετικά επείγουσα τη γνωριμία των μικρών παιδιών με τους τρόπους και τα εργαλεία της οπτικοακουστικής έκφρασης: δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι η οπτικοακουστική έκφραση είναι η μορφή έκφρασης που τα παιδιά συνήθως γνωρίζουν πολύ πριν έρθουν στο σχολείο και που καθοριστικά τα επηρεάζει στη καθημερινή τους ζωή, από πάρα πολύ νωρίς. Φωτογραφίες σε περιοδικά, διαφημιστικά μηνύματα κάθε είδους, τηλεοπτικές εκπομπές, ηχητικά στιγμιότυπα, ταινίες κ.λπ καθημερινά εισβάλουν στον κόσμο του μικρού παιδιού. Το παιδί λοιπόν πρέπει να συνειδητοποιήσει πως όλος αυτός ο «άνωθεν» λαμπερός κόσμος της οπτικοακουστικής εξουσίας, δεν είναι παρά οπτικοακουστικά προϊόντα που κατασκευάζονται με τη χρήση κάποιων εργαλείων, από ανθρώπους όπως εμείς . Όπως το ίδιο το παιδί! Με παρόμοια εργαλεία το παιδί μπορεί να κατασκευάσει τις δικές του φωτογραφίες, τις δικές του οπτικοακουστικές αφηγήσεις, τη δική του προσωπική τηλεοπτική καταγραφή-εκδοχή του κόσμου που μας περιβάλλει. Όπως κάποιος παρουσιαστής επιλέγει και παρουσιάζει στην τηλεόραση την προσωπική του «πραγματικότητα», έτσι κι εγώ, το παιδί, μπορώ με απλά μέσα να συνθέσω την προσωπική μου «πραγματικότητα» και να την παρουσιάσω στους φίλους μου και στους συμμαθητές μου.

Χωρίς να περιμένουμε ότι «ως δια μαγείας» μπορούν να λυθούν όλα τα προβλήματα που προκαλεί η υπερκατανάλωση οπτικοακουστικών προϊόντων, ελπίζουμε ότι η συστηματική, μέσα από το σχολείο, παροχή οπτικοακουστικής παιδείας (Audiovisual ή media literacy), καλλιεργεί συνειδητούς δέκτες με όλο και υψηλότερης ποιότητας απαιτήσεις. Η πεισματική αναζήτηση, μαζί με τα παιδιά, της ποιότητας και της ανθρωπιάς, είναι η βαθύτερη ουσία του πολιτισμού. Του πολιτισμού ακριβώς που το πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ» προσπαθεί να ενισχύσει στο χώρο της εκπαίδευσης.

Χριστούγεννα με τον Ευγένιο Τριβιζά: 10 Βιβλία μας ταξιδεύουν...

Μαριλένα Καββαδά, υπ. Μεταπτυχιακού, καθηγήτρια χορού, συγγραφέας

Η παρουσίαση πρακτικής εφαρμογής με τίτλο: «Χριστούγεννα με τον Ευγένιο Τριβιζά», θέτει ως κύριο στόχο να παρουσιάσει συνοπτικά αλλά περιεκτικά το ομώνυμο σχέδιο εργασίας, όπως αυτό πραγματοποιήθηκε στο νηπιακό τμήμα ενός ιδιωτικού παιδικού σταθμού κατά τη διάρκεια προγενέστερης σχολικής χρονιάς, με σκοπό τα παιδιά αφενός να γνωρίσουν τα «γιορτινά» παραμύθια του αγαπημένου τους συγγραφέα και αφετέρου να επιλέξουν ένα απ' όλα για να το παρουσιάσουν μουσικοκινητικά - χοροθεατρικά στην χριστουγεννιάτικη γιορτή τους. Γι' αυτό το σύνολο της συγκεκριμένης παρουσίασης διαρθρώνεται σε τρεις ενότητες σε κάθε μια από τις οποίες θα επιχειρήσουμε αντίστοιχα:

Μέσα από την εμπύχωση ορισμένων σύντομων βιοματικών δραστηριοτήτων (μουσικής, κινητικής, θεατρικής και εικαστικής δημιουργίας), οι συμμετέχοντες, συνολικά και συμβολικά από τη θέση τους, να εισαχθούν ομαλά στο θέμα του συγκεκριμένου σχεδίου εργασίας με τον ίδιο περίπου τρόπο που εισήχθησαν και τα παιδιά. Να αναφερθούμε επιγραμματικά στα 10 παραμύθια, που αξιολογήθηκαν για το εν λόγω σχέδιο εργασίας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης που πραγματοποιήθηκαν μετά την ανάγνωσή τους. Και μέσα από μια σύντομη αναφορά στην μέθοδο αξιολόγησης, να διατυπώσουμε μερικά από τα σημαντικότερα συμπεράσματα - αποτελέσματα, τα οποία προέκυψαν μετά την ολοκλήρωση του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος.

Λογοτεχνία και Τέχνες στο σχολείο

Τζίνα Καλογήρου, αν. καθηγήτρια Διδακτικής της Λογοτεχνίας, ΕΚΠΑ

Η σχέση και οι αναλογίες μεταξύ της Λογοτεχνίας, της Μουσικής και των άλλων Τεχνών είναι ένα ευρύ και πολυσχιδές ζήτημα. Η μελέτη των μεταξύ τους σχέσεων ανοίγει ενδιαφέρουσες προοπτικές για την ερμηνεία του έργου τέχνης και την αποτελεσματική ένταξή τους σ' έναν ευρύτερο πολιτισμικό ορίζοντα. Συμβάλλει επίσης αποφασιστικά στη διερεύνηση ζητημάτων πολιτισμικής ετερότητας, συγκρητισμού εθνικών και λογοτεχνικών παραδόσεων ή ιδεολογικής απήχησης έργων, λογοτεχνικών μύθων και μοτίβων. Ο συνδυασμός των Τεχνών στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας και η χρησιμοποίηση μουσικών και εικαστικών ερεθισμάτων στη διδακτική του λογοτεχνικού κειμένου είναι ζητήματα που θα μας απασχολήσουν στην παρούσα εισήγηση.

Η Μουσική Επιχειρηματικότητα και η διδασκαλία της στα σχολεία:

Αναστοχασμός και κριτική σε παραδείγματα από το εξωτερικό

Γιώργος - Μιχαήλ Κλήμης, Λέκτορας Τμήματος ΕΜΕΠΟ, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Για πολλούς, ακαδημαϊκούς και μη, η κουλτούρα και ο πολιτισμός δεν πρέπει να έχουν καμία σχέση με τις επιχειρήσεις. Ο καλλιτέχνης γι' αυτούς είναι μία φιγούρα ρομαντική απόμακρη και αντιεμπορική. Από την άλλη μεριά υπάρχουν χιλιάδες άτομα τα οποία παίρνουν μέρος σε διαγωνισμούς τύπου Fame Story με την ελπίδα να φτιάξουν καριέρα και να αποκομίσουν κέρδη επηρεασμένοι από το glitter των μέντια.

Η αλήθεια όμως είναι κάπου στην μέση. Οι καλλιτέχνες πρέπει να επιβιώσουν χωρίς αναγκαστικά να κάνουν δεύτερη δουλειά ως είθισται σήμερα. Μ' αυτό το σκεπτικό ελπίζω πως δεν μπορεί να θεωρηθεί αιρετική η θέση μου ότι ο καλλιτέχνης δημιουργός θα πρέπει να εκπαιδευτεί στην επιχειρηματικότητα. Αυτό γιατί όχι μόνο θα βελτιώσει την προσωπική του θέση προσφέροντας του γνώση και δεξιότητες αλλά γιατί μπορεί παράλληλα να λειτουργήσει σε πολλαπλά επίπεδα και να ωφελήσει και το κοινωνικό σύνολο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα μαθήματα Μάρκετινγκ, επιχειρηματικότητας, στρατηγικού σχεδιασμού κλπ. σε σχολές του εξωτερικού όπως το Berklee College και η SAE. Αλλά η διδασκαλία είναι πιο σημαντική στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση όπου τουλάχιστον για την λαϊκή / pop μουσική είναι το φυτόριο νέων ταλέντων. Χώρες όπως η Σουηδία (3ο μεγαλύτερο σε αξία ρεπερτόριο στο κόσμο και πληθυσμιακά κοντά στην Ελλάδα) έχουν θεσμοθετήσει προγράμματα εκπαίδευσης στην μουσική επιχειρηματικότητα. Εξετάζονται τα πλεονεκτήματα αυτών των πολιτικών και η πιθανή ωφέλειά τους για την Ελλάδα.

Πολιτιστική Διαχείριση στην Εκπαίδευση:

θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις

Μαρία Κουρή, λέκτορας (Π.Δ. 407), Παν. Πελοποννήσου, επιστ. Συν. ΤΕΙ Ηπείρου

Ενόψει της συρρίκνωσης των κονδυλίων για τον πολιτισμό, του δευτερεύοντα ρόλου του πολιτισμού στις δυτικές τεχνοκρατικές κοινωνίες, καθώς και της πληθώρας εναλλακτικών, ανταγωνιστικών του πολιτισμού δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου, παραχωρείται μεγαλύτερη διοικητική αυτονομία στους πολιτιστικούς οργανισμούς της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης, με απαραίτητη προϋπόθεση να εκπληρώνουν τις καλλιτεχνικές και κοινωνικές αποστολές τους και να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τους πόρους τους. Ενώπιον των διεθνών εξελίξεων η πολύπλευρη έννοια της πολιτιστικής διαχείρισης κερδίζει σταθερά έδαφος και στη χώρα μας, δρομολογώντας, μεταξύ άλλων, τη σταδιακή εφαρμογή επιχειρηματικών μεθόδων λειτουργίας στον μη κερδοσκοπικό τομέα του πολιτισμού.

Η ενσωμάτωση μαθημάτων πολιτιστικής διαχείρισης στην ανώτατη εκπαίδευση αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια, όμως ακόμη σπάνια συνδέεται άμεσα με την επιχειρηματικότητα, κινδυνεύοντας να αποκοπεί από την πραγματικότητα. Εναλλακτικά παρουσιάζονται παραδείγματα εμπλουτισμού των προγραμμάτων πολιτιστικών σπουδών με μαθήματα διοίκησης επιχειρήσεων, όπως θεωρίες διοίκησης και οργάνωσης (μάνατζμεντ), μάρκετινγκ, στατιστικής, λογιστικής κτλ.,

με απαραίτητο συμπλήρωμα την πρακτική εξάσκηση των φοιτητών σε πραγματικά ή εικονικά παραδείγματα διοίκησης, οργάνωσης και προβολής πολιτιστικών οργανισμών, φεστιβάλ ή μεμονωμένων γεγονότων. Οι προσεγγίσεις αυτές αποσκοπούν να βοηθήσουν τους φοιτητές να σχηματίσουν μια σφαιρική εικόνα της ιδιαίτερης φύσης και σημασίας του Πολιτισμού ως άυλο, κοινωνικό αγαθό, και να προβληματιστούν σχετικά με τους παράγοντες, που επηρεάζουν τη διαδικασία παραγωγής και διαχείρισής του. Με αυτόν τον τρόπο καλλιεργούνται έμπειροι επαγγελματίες, εκπαιδευμένοι τόσο σε καλλιτεχνικά όσο και σε διοικητικά ζητήματα, που μπορούν να συμμετέχουν αποτελεσματικά στη διεύθυνση πολιτιστικών σωμάτων, κατανοώντας την αναγκαιότητα εξισορρόπησης μεταξύ καλλιτεχνικών, κοινωνικών και οικονομικών στόχων και συνειδητά επιδιώκοντας την.

Το παραμύθι στην εκπαίδευση

Κωνσταντίνος Μαλαφάντης, επ. καθηγητής Παιδαγωγικής της Λογοτεχνίας, ΕΚΠΑ

Η ανακοίνωση αναφέρεται στην επανεκτίμηση του παραμυθιού ως παιδαγωγικού μέσου, καθώς και στην αξιοποίηση του πολιτισμικού αυτού αγαθού της λαϊκής παράδοσης στην εκπαίδευση (κυρίως στο Δημοτικό Σχολείο) κατά τον 19ο-21ο αιώνα.

Με αναφορά σε ιστορική-παιδαγωγική βιβλιογραφία, αλλά και σε νεότερη, προσδιορίζεται χρονολογικά η εισαγωγή του παραμυθιού στην εκπαίδευση, καθώς και οι στόχοι αυτού του παιδαγωγικού εγχειρήματος, οι οποίοι ποικίλλουν, καθώς εξελίσσονται και διαφοροποιούνται ανάλογα με τις κρατούσες ψυχοπαιδαγωγικές, αλλά και ευρύτερα κοινωνικές αντιλήψεις, τοποθετώντας το, στο παρελθόν, σε θέση εξαιρετικά υποβαθμισμένη σε σχέση με τη μεγάλη ψυχολογική και παιδαγωγική αξία του και φτάνοντας, κάποτε, ακόμα και στην απόρριψή του. Γίνονται επίσης αναφορές και συγκρίσεις με βάση χρονολογίες-σταθμούς σχετικά με την εισαγωγή του παραμυθιού στην εκπαίδευση και τη διδασκαλία του.

Επιχειρείται ακόμα μια ειδικότερη σύγκριση μεταξύ των πρόσφατων Αναλυτικών Προγραμμάτων (1982) και των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών του 2001, τα οποία βασίζονται στο «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών» (Δ.Ε.Π.Π.Σ.), με δεδομένη την πρόοδο της παιδαγωγικής επιστήμης, τη διαμόρφωση ανάλογου σύγχρονου προβληματισμού για την παιδαγωγική αξιοποίηση του παραμυθιού στην εκπαίδευση, αλλά και τον εμπλουτισμό της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας με εξειδικευμένες διδακτικές μεθοδολογικές προτάσεις.

Τέλος τεκμηριώνεται η πρόταση της μεθοδικής εισαγωγής του λαϊκού παραμυθιού, του προσφιλέστερου και ίσως ουσιωδέστερου είδους της προφορικής λαϊκής παράδοσης, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή η αξιοποίηση κατά τη σχολική πράξη ενός πολιτισμικού αγαθού της λαϊκής μας παράδοσης με μεγάλη ψυχοπαιδαγωγική σημασία, ακόμα και για τα μεγαλύτερα παιδιά και αναφέρονται παραδείγματα για την προσφορά και τη διδασκαλία του, την εκλογή των διδακτικά και παιδαγωγικά κατάλληλων παραμυθιών, τη σχέση του παραμυθιού με τα σχολικά μαθήματα, την τέχνη και την τεχνική της αφήγησης στο Σχολείο κ.λπ.

Φτιάχνοντας κείμενα με παιδιά:

στηρίζοντας τα πρώτα βήματα στο γραπτό λόγο

Καλλιόπη Μητράκου, εκπαιδευτικός

Νίκος Σαλτερής, σχολικός σύμβουλος 2ης περιφέρειας Π. Ε. Πειραιά

Το «εργαστήρι γραφής» είναι ένα πρόγραμμα καθοδηγούμενης έκφρασης που σχεδιάστηκε από τον σχολικό σύμβουλο 2^{ης} περιφέρειας Πειραιά κο Νικόλαο Σαλτερή και εφαρμόστηκε στην Α' τάξη του 26ου Δημοτικού Σχολείου Πειραιά τη σχολική χρονιά 2004 - 2005. Η εργασία σχεδιάστηκε με τρόπο ώστε τα παιδιά από τον προφορικό λόγο με τη βοήθεια της εικόνας να κατακτήσουν επιτυχώς το γραπτό. Το πρόγραμμα βασίστηκε στο πλαίσιο:

- εικόνα - πρόταση

- σύνθετη εικόνα - δημιουργία μικρού κειμένου

- ολοκληρωμένη εικόνα - παραγωγή ολοκληρωμένου κειμένου

Τα παιδιά ανέπτυξαν ικανότητες περιγραφής αντικειμένων ,προσώπων και των συναισθημάτων τους, που με ευχέρεια αποτόπωσαν στο γραπτό τους, παράγοντας κείμενα δομημένα σωστά, διατυπωμένα με πλούσιο λεξιλόγιο και φαντασία.

Η μουσική αγωγή στο πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ

Κώστας Μόσχος, πρόεδρος Ινστιτούτου Έρευνας Μουσικής & Ακουστικής

Νάνσυ Τουμπάκη, μουσικοπαιδαγωγός, συγγραφέας

Όταν ξεκίνησε το Πρόγραμμα "ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός" το 1994, η μουσική αγωγή στην εκπαίδευση ήταν υποβαθμισμένη. Η προσπάθειά μας από την πρώτη στιγμή ήταν να αναδείξουμε τη μουσική όχι ως μόνο ως καλλιέργεια εκτελεστικών δεξιοτήτων όπως συνέβαινε έως τότε, αλλά ως σημαντικό μέσο καλλιέργειας του παιδιού και ως υποστηρικτικό εργαλείο της όλης εκπαιδευτικής διαδικασίας. Λαμβάνοντας υπ' όψιν την όλη έως τότε εμπειρία αλλά και τις ανάγκες του παιδιού ως αυριανού ενήλικα πολίτη, επαναπροορισάμε τη στοχοθεσία και τη εκπαιδευτική μεθοδολογία. Θεωρήσαμε λοιπόν ότι το παιδί είναι απαραίτητο να διαμορφωθεί ως συνειδητός ποιοτικός ακροατής: ευαίσθητοποιούμενο στην τέχνη των ήχων μέσα από τη μουσική παρατήρηση, γνωρίζοντας βιωματικά τους διάφορους μουσικούς πολιτισμούς και τη γλώσσα τους και αναπτύσσοντας ενεργά την εγγενή δημιουργικότητά του. Την εκτελεστική δεξιότητα την οδηγήσαμε προς τον αυτοσχεδιασμό, την performance και την πολύτεχνη έκφραση. Αποσυνδέσαμε την διδασκαλία αποκλειστικά από τον εκπαιδευτικό ειδικότητας και συνδέσαμε τη μουσική με τα άλλα μαθήματα, αναβαθμίζοντας έτσι το ρόλο της αλλά και την ποιότητα της όλης εκπαίδευσης. Με τον τρόπο αυτό η διδασκαλία της μουσικής απέκτησε από πολύ νωρίς διαθεματικό αλλά και διαπολιτισμικό χαρακτήρα. Χαιρόμαστε που ύστερα από τόσα χρόνια η επίσημη εκπαίδευση έχει αρχίσει να υιοθετεί μερικούς από αυτούς τους στόχους και σήμερα, σιγά-σιγά να γίνονται κοινός τόπος. Μέσα από το πρόγραμμα Μελίνα παράχθηκαν σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Έρευνας Μουσικής & Ακουστικής (ΙΕΜΑ) τα παρακάτω εκπαιδευτικά υλικά:

- Ο ήχος της μουσικής: Μουσικά παιχνίδια, δραστηριότητες και οδηγίες για της διδασκαλία της μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (επιστημονικός

υπεύθυνος Κώστας Μόσχος).

- Η μουσική στη Μεσόγειο: Εισαγωγή στη μουσική ταυτότητα της Ιταλίας, Ισπανίας, Μαρόκου, Αιγύπτου και Κροατίας, μέσα από ακροάσεις και δραστηριότητες (επιστημονικός υπεύθυνος Κώστας Μόσχος).

- Η Μουσική και τα Παραμύθια των Τσιγγάνων και Κούρδων (επιστημονική υπεύθυνη Νάνση Τουμπακάρη).

- Μια Μουσική Γεωγραφία της Ελλάδας: Παρουσίαση της μουσικής ταυτότητας των διαφόρων περιοχών της Ελλάδας (επιστημονικός υπεύθυνος Παντελής Καβακόπουλος).

- Εισαγωγή στην Παραδοσιακή Μουσική: Εισαγωγή στα είδη, τις μορφές και τους δρόμους της παραδοσιακής μουσικής (επιστημονικός υπεύθυνος Γιώργος Χατζημιχελάκης).

- Ρυθμολογία: Ρυθμοί της Ελλάδας και του κόσμου (επιστημονικός υπεύθυνος Λευτέρης Γρηγορίου).

- Εισαγωγή στη Μουσική του 20ου αιώνα (επιστημονικός υπεύθυνος Βασιλης Κόκκας).

- Οι δημοφιλείς μουσικές του κόσμου: Εισαγωγή στα είδη, την ιστορία και τις ιδιαίτερες ιδιαιτερότητες των δημοφιλών μουσικών του κόσμου (επιστημονικοί υπεύθυνοι Π. Βαλμά, Κ. Μόσχος).

- Επίσκεψη σε ένα εικονικό μουσείο μουσικών οργάνων. Διαδραστική εφαρμογή στο διαδίκτυο (επιστημονικοί υπεύθυνοι Ν. Τουμπακάρη, Κ. Μόσχος - ανέκδοτη).

- Η Φιλαρμονική πάει σχολείο. Εισαγωγή στα όργανα, το ρεπερτόριο και την ιστορία της φιλαρμονικής (μπάντας) (επιστημονικοί υπεύθυνοι Ν. Τουμπακάρη, Κ. Μόσχος - ανέκδοτη).

Από το Μάρτιο 2004 η εφαρμογή του προγράμματος από τα ΥΠΕΠΘ και ΥΠΠΟ ανεστάλη, ενώ προγραμματίζεται σύντομα να συνεχίσει μέσα από πρωτοβουλίες άλλων φορέων.

Κι όμως η τέχνη θέτει τις δικές της προτεραιότητες

Νίκος Παϊζής, πρόεδρος ΚΕΣ προγράμματος «Μελίνα - Εκπαίδευση και Πολιτισμός»

Βιώνοντας σήμερα, μετά τα σχολεία των μονολόγων της προηγούμενης γενιάς, τα πολύβουα σχολεία των λογικών, άμεσων, αβασάνιστων, τελικά εύκολων, απαντήσεων, που εμπλέκονται «ελλείπει χρόνου και ηρεμίας» στα «ηθικά» δίπολα «καλό - κακό», «εύκολο - δύσκολο», «χρήσιμο - άχρηστο», «δικό μας - ξένο», «σωστό - λάθος», «άσπρο - μαύρο», έχουμε όλοι την ανάγκη να ανακαλύψουμε ξανά την αξία της στιγμιαίας σιωπής (που εκφράζει και καταγράφει), της αυτοσυγκέντρωσης (που απομονώνει τους μεσολαβητές που αλλοιώνουν το μήνυμα), της προσοχής στο λόγο του άλλου, του διπλανού.

Στον αντιποδα τέτοιων εύκολων και με ηθική απλούστευση δίπολων βρίσκονται θεμελιώδη ερωτηματικά για την πηγή και τη μορφή της ίδιας της καλλιτεχνικής δημιουργίας, αλλά και της επιστημονικής αναζήτησης.

Η τέχνη -αλλά και η επιστήμη- αναγνωρίζει την αξία του αυθόρμητου, αλλά παθιάζεται και με τις συμβάσεις, τους κανόνες, τον έλεγχο και τη βάση της δημιουργίας. Καταργεί τους κανόνες, δημιουργεί νέους και τους καταργεί ξανά. Η εκπαίδευση αντίθετα δεν μπορεί να χειριστεί το αυθόρμητο. Αναγάγει τον

κανόνα σε στόχο. Αντιστέκεται στην αντικατάσταση του παλαιού κανόνα και στην ουσία υιοθετεί την ίδια την ύπαρξη των κανόνων, αφού αδυνατεί να τους προσαρμόζει κοινωνικά και πολιτιστικά.

Η τέχνη –αλλά και η επιστήμη– απολαμβάνει την ποιότητα στο διαφορετικό. Μιμείται, αλλά επιζητά το πρωτότυπο. Αναγνωρίζει τη σημασία της λέξης μοναδικό. Η εκπαίδευση αντίθετα απειλείται από το διαφορετικό και δεν αναγνωρίζει στα μέλη της αξίες μοναδικότητας, που να την ανανεώνουν και να την εμπλουτίζουν.

Η τέχνη –αλλά και η επιστήμη– σε προκαλεί να διαβάσεις –προσωπικά– κάτω από τις γραμμές και τα σύμβολα. Η εκπαίδευση, στον αντίποδα, έμμεσα σου επιβάλλει να αναπαράγεις τις πληροφορίες, τους κώδικες, τα σύμβολα και τις αξιολογικές ιεραρχίες άλλων.

Σε μια τέτοια ανάλυση κωδικών οι πληροφορίες χάνουν την όποια «χρησιμότητα» τους και περνούν σε δεύτερο επίπεδο.

Τότε πια τα Μαθηματικά, η Γλώσσα, το Εμείς και ο κόσμος, η Γεωγραφία και η Ιστορία στο σχολείο δεν είναι παρά μαθησιακά αντικείμενα-εγκυκλοπαίδειες, που τροφοδοτούν τα παιδιά πληροφορίες-γνώσεις.

Έτσι κι αλλιώς, τελειώνοντας ο προηγούμενος αιώνας τελειώσαμε και εμείς με τη μονόδρομη, δασκαλοκεντρική και «μελλοντικά χρήσιμη» αποθησαύριση γνώσεων.

Το μέσο είναι ο άνθρωπος: Η τέχνη της προφορικής λογοτεχνίας και αφήγησης *Στέλιος Πελαγός, Ιστορικής, υποψήφιος διδάκτορας, Τμήμα ΦΠΨ, ΕΚΠΑ*

Ο τρόπος έκφρασης επηρεάζει τον τρόπο σκέψης. Ο άνθρωπος του προφορικού λόγου ζει σε έναν διαφορετικό κόσμο από τον άνθρωπο της γραφής, ο οποίος ζει σε έναν διαφορετικό κόσμο από τον άνθρωπο της οθόνης και των ηλεκτρονικών μέσων. Για να συνεννοηθούν μεταξύ τους θα πρέπει ο καθένας να γνωρίζει και να σέβεται τις δυνατότητες και τα όρια της σκέψης του άλλου.

Ενώ παραδεχόμαστε ότι η τεχνολογία αλλάζει την συνείδηση, ξεχνούμε πως η προφορικότητα είναι μια μορφή τεχνολογίας και δημιουργεί το δικό της σύμπαν. Όλα τα παιδιά αλλά και η πλειοψηφία των κατοίκων της γης ζουν σε αυτό το προφορικό σύμπαν. Το μεγαλύτερο μέρος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς αρχαίο, μεσαιωνικό και νεότερο, αναφέρεται στον προφορικό τρόπο σκέψης και έκφρασης (ακόμα κι αν έχει καταγραφεί με την γραφή ακολουθεί τους κανόνες της προφορικότητας). Αν λοιπόν θέλουμε να κατανοήσουμε τα παιδιά και τους παραδοσιακούς πολιτισμούς πρέπει να ξαναμάθουμε να μιλούμε και να σκεφτόμαστε προφορικά.

Στην προφορική επικοινωνία, σκέψη και καλλιτεχνική δημιουργία, το μέσο είναι το σύνολο της ανθρώπινης ύπαρξης. Το νόημα αποδίδεται όχι μόνο με την λέξη αλλά και με τον ήχο και την σωματική έκφραση. Ο ρυθμός κι η μελωδία στην ομιλία και την κίνηση έχουν τόση νοηματική βαρύτητα ώστε κάνουν την προφορική έκφραση μια μορφή μουσικής έκφρασης. Η τέχνη του παραμυθιά και του ραψωδού βρίσκεται ανάμεσα στην λογοτεχνία, το θέατρο και την μουσική και κινητοποιεί τα αντίστοιχα εκφραστικά μέσα του ενήλικου και του παιδιού. Η

προσέγγισή μας όμως θα πρέπει να διασφαλίζει την αισθητική αυτονομία της και να διατηρεί τα όρια της.

Η εισήγηση αυτή θα προσπαθήσει 1. να συγκεκριμενοποιήσει την μορφή και το περιεχόμενο της προφορικής σκέψης και δημιουργίας 2. να συγκεκριμενοποιήσει τα όρια της τέχνης του παραμυθιά με την μουσική, το θέατρο και την γραπτή λογοτεχνία. 3. να ερευνήσει τις δημιουργικές δυνατότητες που υπάρχουν για την συνάντηση της με τα υπόλοιπα μέσα (γραφική και οθόνη), χωρίς να αλλοιωθεί η μορφή και το περιεχόμενο της.

Η Λογοτεχνία για Παιδιά στη Σχολική Τάξη:

Ζητήματα Θεωρίας και Διδακτικής

Πολίτης Δημήτριος, εκπαιδευτικός, διδάσκων, ΤΕΕΑΠΗ., Πανεπιστήμιο Πατρών

Η παρούσα εισήγηση διερευνά την πραγματική θέση και το δυνητικό ρόλο της Λογοτεχνίας για Παιδιά στη σχολική τάξη. Ακολουθώντας τις κατευθύνσεις της σύγχρονης προβληματικής, διέρχεται ερωτήματα που υποβάλλονται από θεωρητικές θέσεις και επιβάλλονται από πρακτικές-διδακτικές ανάγκες, για να προβάλει την ανάγκη αξιοποίησης θεωρητικών αρχών στην προοπτική της καταλληλότερης διδακτικής προσφοράς των λογοτεχνικών κειμένων. Ελέγχει, λοιπόν, τη δηλωμένη πρόθεση των πρόσφατων Προγραμμάτων, [Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. (2002)], να αναμορφώσουν το περιεχόμενο των σπουδών και το ύψος των διδακτικών προσεγγίσεων, και αναδεικνύει τη δεοντολογική φύση ζητημάτων, όπως είναι το «διδασκτέον» ή το «διδασκτόν» του λογοτεχνικού κειμένου, απαιτώντας πιο αξιόπιστες και «μορφωμένες» λύσεις. Διαπιστώνει, μάλιστα, ότι η «κακοδαιμονία» που κατατρέπει μέχρι τώρα τη Λογοτεχνία στο χώρο του σχολείου, γενικά, και οφείλεται κυρίως στην υποχρεωτική της συμπίεση με το γλωσσικό μάθημα αλλά και στη συνακόλουθη «στεγανοποίηση» των διδακτικών μεθόδων που ακολουθούνται, συνιστά ένα αξιόπιστο έρεισμα για την αναθεώρηση της διδακτικής αντιμετώπισης των λογοτεχνικών κειμένων και προσδίδει άλλη δυναμική στο ρόλο που καλείται να παίξει η Λογοτεχνία για Παιδιά στο αναμορφωμένο πρόγραμμα του σύγχρονου Δημοτικού Σχολείου. Απώτερος στόχος αυτής της εισήγησης δεν είναι να προσφέρει ένα ακόμη «συμπαγές» μοντέλο διδασκαλίας, αλλά να διευρύνει τα όρια θεώρησης της Λογοτεχνίας και να τονίσει την ανάγκη σύστασης μιας διαφορετικής βάσης για την προσφορά του λογοτεχνικού κειμένου και τη διδακτική αξιοποίησή του μέσα στην τάξη.

Τα οπτικοακουστικά μέσα στο σχολείο:

Μουσική, κινηματογράφος και εκπαίδευση

Νίκος Πουλάκης, υποψήφιος διδάκτορας, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, ΕΚΠΑ

Τα οπτικοακουστικά μέσα αποτελούν κυρίαρχα στοιχεία στις σημερινές κοινωνίες. Η δημιουργική ένταξή τους στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης υπαγορεύεται από τις απαιτήσεις της τρέχουσας και συνεχώς μεταβαλλόμενης πραγματικότητας. Στην παρούσα εισήγηση τίθενται ορισμένα θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα σχετικά με συναφείς επιστημονικούς χώρους (πολιτισμικές σπουδές, θεωρία της επιτέλεσης, ανθρωπολογία των μέσων κ.λπ.)

που συνδέονται με τη μελέτη της οπτικοακουστικής σφαίρας. Επιπλέον, συζητείται η δυνατότητα χρησιμοποίησης των μέσων κατά την εκπαιδευτική διαδικασία για την ανάπτυξη της αναλυτικής, της συνθετικής και της ερμηνευτικής-κριτικής σκέψης των μαθητών. Τέλος, εξετάζεται μία παραδειγματική περίπτωση και γίνεται ειδική αναφορά στον κινηματογράφο ως μυθοπλαστική και ρεαλιστική καταγραφή σε συνδυασμό με τη μουσική ως πράξη και πρακτικά. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο είναι δυνατό να διερευνηθούν διάφορα θέματα που άπτονται των σύγχρονων πολιτισμικών προβληματισμών (διαφορετικότητα, διαπολιτισμικότητα, ταυτότητα, παγκοσμιοποίηση, αναπαράσταση και κατασκευή της πραγματικότητας, εθνικισμός, αυθεντικότητα κ.λπ.), συμβάλλοντας στην ευαισθητοποίηση των μαθητών προς την κατεύθυνση αυτή.

«Λούντβιχ Φον Ντρέικ vs Κύρου Γρανάζη»:

Η εγγράμματη κουλτούρα μας και η comic(ή) αφήγηση

Δημήτρης Σαρρής, εκπαιδευτικός μουσικής, ΜΑ, υ. δ. ΤΕΜΕΠΟ Πάντειο Πανεπιστήμιο

Ποια είναι η θέση των κόμικ στη μαθησιακή και παιδαγωγική διαδικασία; Τα μηνύματα είναι αμφίρροπα: αφενός η γλώσσα των κόμικ χρησιμοποιήθηκε στα σχολικά βιβλία σχεδόν ταυτόχρονα με την άνθηση των κινούμενων και των έντυπων κόμικ. Αφετέρου ως μέσα (media) τα κόμικ βρέθηκαν στην κριτική οπτική των θεωριών της μαζικής κουλτούρας.

Η εισήγηση διερευνά την παιδαγωγική διάσταση των κόμικς κάτω από δύο παραμέτρους. Η πρώτη αφορά στα «επίπεδα που δομείται η γλώσσα» των κόμικς. Πως διαρθρώνονται οι ιδέες και τα νοήματα στην comic(ή) επικοινωνία; Πως η διάρθρωση αυτή αξιοποιείται από τα κόμικ - εμπορικά μέσα; Η δεύτερη στοχεύει στους τρόπους συσχετισμού των κόμικ με τον «εγγράμματο» (literated) χαρακτήρα του σύγχρονου πολιτισμού (culture).

Γι' αυτό αρχικά κάνουμε την εξής υπόθεση: οι ήρωες και οι αφηγήσεις των κόμικς αποτελούν στοιχεία μελέτης από τις κοινωνικές επιστήμες. Μήπως όμως είναι εξίσου σημαντική για να μελετηθεί πριν απ' όλα η (παιδαγωγική) δυνατότητα αυτή, δηλαδή ο τρόπος που πλασμένοι με «γραμμικά σχέδια» ήρωες και αφηγήσεις συμπλέκονται «ισότιμα» με την απτή μας πραγματικότητα; Την πτυχή αυτή επιχειρεί να αγγίξει η αναφορά μας στο «εγγράμματο» στοιχείο της κουλτούρας μας.

Στο παράδειγμά μας συζητούμε για δύο κόμικ ήρωες άμεσα αναδυόμενους από σύγχρονους «εγγραμματισμούς». Ο ένας «εφευρέτης» και ο άλλος «πολύ-επιστήμων» οικειώνονται ο καθένας βάσει των δικών του εγγραμματισμών την πληροφορία, τη γνώση και τη σοφία. Κατανοώντας μέσα από την ανάδειξη των «comic-ων» νοηματοδοτήσεων την κουλτούρα των ηρώων, διευρύνονται οι δυνατότητες συζήτησης (στην τάξη) της δικής μας κουλτούρας. Έτσι υπό την προβληματική αυτή ξαναγυρνούμε στο αρχικό μας ερώτημα: ποια μπορεί να είναι η θέση των κόμικ στη μαθησιακή και παιδαγωγική διαδικασία;

Η δραματοποίηση «εντός» και «εκτός» του βιβλίου:

Θεατρική αγωγή για την Ε' και την ΣΤ' Δημοτικού

Τάκης Τζαμαργιάς, σκηνοθέτης, ΕΕΔΙΠ., Παιδαγωγικό Τμήμα, ΕΚΠΑ

Το εργαστήρι επικεντρώνεται βιωματικά στην έννοια της δραματοποίησης τόσο ως μέθοδο διαθεματικής προσέγγισης λογοτεχνικών και ιστορικών κειμένων, όσο και ως σύγχρονη μέθοδος διδασκαλίας του δράματος και του θεάτρου.

Με βάση τη 9η, 10η και 11η ζώνη του καινούργιου βιβλίου Θεατρική Αγωγή για την Ε και ΣΤ' Δημοτικού θα αναζητήσουμε εντάχεται τα μορφολογικά και δομικά στοιχεία του δραματικού κώδικα, θα ανιχνεύσουμε με αυτοσχεδιασμούς το δραματικό περιβάλλον και θα δημιουργήσουμε προϋποθέσεις για το εργαστήρι γραφής.

Τέχνη και Οικουμενικότητα:

Η επικοινωνία υπό το πρίσμα της σύγχρονης τέχνης και τεχνολογίας

Χαρίκλεια Τσοκανή, Λέκτορας, Τμήμα ΕΜΕΠΟ, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Ένα ζήτημα που έχει σχέση με τον ρόλο της εκπαίδευσης και του εκπαιδευτικού στον σύγχρονο κόσμο είναι η οικουμενικότητα, ως προϊόν της σύγχρονης επικοινωνιακής τεχνολογίας. Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζονται οι καταβολές του αιτήματος της οικουμενικότητας στο πεδίο της τέχνης και ειδικότερα σε αυτό της μουσικής, καθώς και ερωτήματα που εγείρονται σχετικά με τη διαμόρφωση της ανθρώπινης εμπειρίας από τη διαδικασία ομοιογενοποίησης του πολιτισμού στο επίπεδο της τεχνικής.

Διαδικασίες μάθησης με χαρακτήρα γιορτής: Όταν ο Ροβινσώνας Κρούσος συνάντησε το Χάρυ Πότερ σε 25 δημοτικά σχολεία της Αττικής...

Άβα Χαλκιαδάκη, εκπαιδευτικός

Διάβαζαν άραγε οι «μεγάλοι» λογοτεχνικά βιβλία όταν ήταν μικροί; Κι αν διάβαζαν, τι διάβαζαν; Υπήρξαν βιβλία που τα αγάπησαν ιδιαίτερα και τα θυμούνται ακόμη; Συγγραφείς που ως παιδιά τους θαύμαζαν; Ήρωες που με την προσωπικότητα ή τις περιπέτειές τους, τους συγκίνησαν; Κάπως έτσι «ξεσηκώσαμε» 849 μαθητές από 25 δημοτικά σχολεία της Αττικής και τους οδήγησαμε στην περιπέτεια μιας έρευνας με πολλές μορφές, πολλούς στόχους και πολλές προεκτάσεις. Η έρευνα έγινε με δομημένο ερωτηματολόγιο στους γονείς των μαθητών το Φεβρουάριο του 2006, με συνεντευξιολήπτες τα παιδιά, υπό την καθοδήγηση και επίβλεψη των δασκάλων των τάξεων. Οι μικροί μαθητές επεξεργάστηκαν τα ερωτηματολόγια και έβγαλαν συμπεράσματα για τις παιδικές αναγνωστικές προτιμήσεις των γονιών της τάξης τους. Και μετά; Το «μετά» δεν το γνωρίζαμε με ακρίβεια εκ των προτέρων - το είχαμε όμως ονειρευτεί, είχαμε ορίσει με σαφήνεια τους στόχους του, και είχαμε προσπαθήσει να ανιχνεύσουμε τις διαδρομές που θα ακολουθούσαμε μαζί με τους δασκάλους των τάξεων στα πλαίσια του επιμορφωτικού σεμιναρίου που προηγήθηκε της έρευνας. Το περιεχόμενό του ήταν διαφορετικό από τάξη σε τάξη και αναπτύχθηκε με τη μορφή project από τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι παίρνοντας υπόψη τις διαθέσεις, τις αντιδράσεις και τις προτάσεις των παιδιών, τις ιδιαιτερότητες, τις ανάγκες και τις δυνατότητες της τάξης τους, τις αντιδράσεις και την ανταπόκριση

των γονέων, τη σχολική κουλτούρα και τους συσχετισμούς δύναμης μέσα στη σχολική μονάδα, τον χρόνο, τα μέσα και τον χώρο που είχαν στη διάθεσή τους, και συνυπολογίζοντας τις δικές τους προσωπικές επιθυμίες, περιέργειες και δεξιότητες, λειτούργησαν ως σχεδιαστές και εμπυχωτές μιας διαδικασίας μάθησης με χαρακτηρισά γιορτής.

Η εισήγηση παρουσιάζει κάποιες από τις δραστηριότητες που έγιναν στις τάξεις μετά την ολοκλήρωση της έρευνας.

Οπτικός αλφαριθμητισμός / οπτική εγγραμματοσύνη: από την αντιληπτική ευαισθητοποίηση στην κριτική θέαση

Μάρθα Χριστοπούλου, Εκπαιδευτικός, Υποψήφια Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Roehampton

Παραδοσιακά οι όροι αλφαριθμητισμός και εγγραμματοσύνη αναφέρονται στην ικανότητα κάποιου να γράφει και να διαβάζει. Όμως η γλώσσα δεν είναι το μοναδικό σύστημα μέσω του οποίου επικοινωνούν οι άνθρωποι. Στις σύγχρονες μεταβιομηχανικές κοινωνίες το οπτικό στοιχείο κυριαρχεί σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής και του πολιτισμού, στην οικονομία, την εκπαίδευση, την τεχνολογία και την ψυχαγωγία, και καθορίζει το μεγαλύτερο ποσοστό των εμπειριών των ανθρώπων. Έτσι κοινωνιολόγοι και ιστορικοί τέχνης μιλούν για πολιτισμική στροφή των σύγχρονων κοινωνιών προς το 'οπτικό' και εκπαιδευτικοί της εικαστικής αγωγής υποστηρίζουν ότι είναι αναγκαία η ένταξη της διδασκαλίας του οπτικού αλφαριθμητισμού στα αναλυτικά προγράμματα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η έννοια του οπτικού αλφαριθμητισμού (οπτικής εγγραμματοσύνης) βασίζεται στην ιδέα ότι οι εικόνες έχουν 'συντακτικό' και γραμματική', δηλαδή δομή, όπως ακριβώς έχει και η γλώσσα. Με τον όρο 'οπτικός αλφαριθμητισμός' ή 'οπτική εγγραμματοσύνη' εννοούμε την ικανότητα κάποιου να μπορεί να αναγνωρίζει τις εικόνες που βλέπει γύρω του (αντιληπτική ευαισθητοποίηση), να τις 'διαβάζει', να τις αναλύει και να κατανοεί το νόημά τους. Η ανάπτυξη και καλλιέργεια αυτής της ικανότητας είναι απαραίτητη για την κριτική θέαση / κατανάλωση των διαφορετικών και ποικίλων διοδιαστάτων ή τριοδιαστάτων αντικειμένων / εικόνων που ανήκουν στη σφαίρα του οπτικού πολιτισμού.

ΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η **Μαρία Αργυρίου** υπηρετεί στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση κατά την τελευταία δεκαετία. Είναι κάτοχος του διπλώματος πλάνου καθώς και των πτυχίων αρμονίας, αντίστιξης και φούγκας με καθηγητές τον Κωστή Κουστοντάρα, Μιχάλη Ροζάκη και Στάθη Ουλκέρογλου. Μελέτησε Βυζαντινή μουσική με τον Ιωάννη Παπαχρόνη, ελαφρό τραγούδι με την Άννα Διαμαντοπούλου και μονωδία με τη Μαρία Θωμά. Είναι τελειόφοιτη της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πατρών με ειδίκευση στον Ελληνικό Πολιτισμό. Από το 2004 είναι αποσπασμένη στη θέση της υπευθύνου Αγωγής Υγείας ΠΕ Πειραιά με έντονη δραστηριότητα στο χώρο των Καινοτόμων Δράσεων. Είναι Πρόεδρος του Διεθνούς Εργαστηρίου Για Τη Μουσική Εκπαίδευση και Έρευνα (International culture federation 21st Century) καθώς και Πρόεδρος της Ένωσης Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΕΜΑΠΕ). Έχει την ευθύνη και την επιμέλεια των παιδαγωγικών εκδόσεων της ΕΕΜΑΠΕ καθώς και περιοδικών εκδόσεων προγραμμάτων τοπικής και εθνικής εμβέλειας για την εκπαίδευση, τον πολιτισμό και τη υγεία. Συμμετέχει σε συνέδρια και συμπόσια στην Ελλάδα και το εξωτερικό, καθώς και σε ερευνητικά προγράμματα παρουσιάζοντας ποικίλο συγγραφικό έργο.

Ο **Αναστάσιος Ασβεστάς** εργάζεται από το 1988 ως δάσκαλος, και συγκεκριμένα, από το 1996, βρίσκεται σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής. Έχει μετεκπαίδευση στο τμήμα Ειδικής Αγωγής στο Μαράσιλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης στην Αθήνα, μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στη Συμβουλευτική και στον Επαγγελματικό Προσανατολισμό στο Τμήμα Φιλοσοφίας- Παιδαγωγικής- Φιλοσοφίας της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών και είναι υποψήφιος διδάκτωρ του ίδιου τμήματος. Έχει εκπονήσει προγράμματα αγωγής υγείας και έχει κάνει δημοσιεύσεις και εισηγήσεις σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια με θέματα σχετικά με την ειδική αγωγή και τη συμβουλευτική. Έχει συνεργαστεί με τα Π.Ε.Κ., το Α.Π.Θ. και το Π.Ι. σε προγράμματα ως επιμορφωτής και ως ειδικός συμβουλευτικής. Συνεργάστηκε με το Ινστιτούτο Kulturing του Βερολίνου στα ευρωπαϊκά προγράμματα *Media Education Across The Curriculum* και *SpeechBubbles* και ως επιμορφωτής στο Socrates Course με θέμα «Βίντεο και Επικοινωνία». Το πρόγραμμα αγωγής στα Μ.Μ.Ε. που έχει εκπονήσει έχει παρουσιαστεί με τη μορφή εργαστηρίου σε Διεθνές Συνέδριο και έχει μεταδοθεί ζωντανά από το Open Channel κατά το 3^ο Ευρωπαϊκό Συνέδριο Αγωγής στα Μ.Μ.Ε. στο Βερολίνο.

Η **Πόλυ Βασιλάκη** γεννήθηκε στη Χίο. Σπούδασε Παιδαγωγικά στην Αθήνα και στη Γαλλία επιμορφώθηκε στην Ψυχοπαιδαγωγική των Μύθων. Με την παιδική Λογοτεχνία ασχολήθηκε από το 1997 όταν εκδόθηκε το πρώτο της βιβλίο «Ο γιγαντίας Πανσές κι η Φεγγαρένια» το οποίο τιμήθηκε με έπαινο από τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου. Το 2002 το παραμύθι της «Η λίμνη με τα κοιμισμένα νερά» μπήκε στον κατάλογο του «Bordano» της Ιταλίας. Το 2004 το βιβλίο της «Το χρυσόψαρο τ' ουρανού» πήρε το βραβείο του «Διαβάζω». Εκτός από τη συγγραφή βιβλίων για παιδιά, η Πόλυ Βασιλάκη ασχολείται με

μεταφράσεις και αρθρογραφεί σε περιοδικά. Είναι υποψήφια διδάκτωρ στην Παιδική Λογοτεχνία (Παιδαγωγικό Τμήμα Πανεπιστήμιο Αθηνών). Ζει και εργάζεται ως δασκάλα στην Αθήνα.

Η **Μαριάννα Βιβίτσου** είναι Καθηγήτρια Αγγλικής γλώσσας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και σήμερα εργάζεται στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Επίσης είναι Γενική Γραμματέας της Πανελληνίας Ένωσης Καθηγητών Αγγλικής της Δημόσιας Εκπαίδευσης (ΠΕΚΑΔΕ) και εκδότις του περιοδικού *Aspects Today* της ΠΕΚΑΔΕ. Έχει κάνει εισηγήσεις σε επιστημονικά συνέδρια και διακρατικά προγράμματα και έχει δημοσιεύσει άρθρα και εργασίες πάνω σε θέματα Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας, Τηλεκπαίδευσης και Αναπτυξιακής εκπαίδευσης.

Ο **Μένης Θεοδωρίδης** είναι σκηνοθέτης ειδικευμένος στη χρήση των οπτικοακουστικών μέσων στην εκπαίδευση. Στο πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός» (πρόγραμμα για την Αισθητική Αγωγή στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση) είναι υπεύθυνος του εργαστηρίου οπτικοακουστικής έκφρασης και συντονιστής της ομάδας σχεδιασμού του εκπαιδευτικού υλικού (1994 ως σήμερα). Από το 1984 εργάζεται στην ΕΡΤ ως σκηνοθέτης. Υπήρξε υπεύθυνος Παιδικού Προγράμματος στην ΕΤ- 2 (1984- 1986). Έχει διδάξει «Θέματα Οπτικοακουστικής Παιδείας» και «Χρήση Εποπτικών Μέσων Διδασκαλίας» σε διάφορα προγράμματα επιμόρφωσης και κατάρτισης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Εργάστηκε ως ειδικός συνεργάτης για τα εποπτικά μέσα διδασκαλίας στο γραφείο του υπουργού Παιδείας κ. Δ. Φατούρου (1994). Υπήρξε υπεύθυνος εκπαιδευτικού σχεδιασμού και συγγραφέας των εντύπων που συνόδευαν τις προβολές ταινιών για σχολεία, στα δύο προγράμματα «ΠΑΜΕ ΣΙΝΕΜΑ;» (Γνωριμία με τον Κινηματογράφο) του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (ΥΠΠΟ) για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ΥΠΕΠΘ) (1998 - 2001). Υπήρξε υπεύθυνος εκπαιδευτικού σχεδιασμού και συγγραφέας των εντύπων που συνόδευαν τις προβολές ταινιών για σχολεία, του Διεθνούς Φεστιβάλ Οικολογικού Κινηματογράφου, ECOFILMS στη Ρόδο, 2005 και 2006. Έχει δημοσιεύσει άρθρα στα περιοδικά «Ανοιχτό Σχολείο», «Νέα Παιδεία», «Εκπαιδευτική Κοινότητα» και σε πρακτικά συνεδρίων.

Η **Μαριλένα Καββαδά** είναι Καθηγήτρια Χορού - Χορογράφος με Ανώτατες Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό (Αριστοτέλης του Ε.Α.Π) και μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο διατμηματικό πρόγραμμα σπουδών: «Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της επικοινωνίας για την εκπαίδευση». Επιπλέον, έχει τιμηθεί συχνά με υποτροφίες ή άλλες διακρίσεις τόσο σε πανελλήνιους όσο και σε διεθνείς διαγωνισμούς, ενώ τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα αφορούν αφενός στη διαχρονική σχέση της πολιτισμικής ανθρωπολογίας με την εκπαίδευση και αφετέρου στη διαδικασία διαμόρφωσης της πολιτισμικής ταυτότητας. Από το 1994 κι ενώ παρακολουθεί συστηματικά στην Ελλάδα και το εξωτερικό πλήθος κύκλων εξειδίκευσης μουσικοκινητικής, θεατρικής και μουσειακής αγωγής. Εφαρμόζει

πρότυπα εκπαιδευτικά προγράμματα δημιουργικής έκφρασης, χορογραφεί επαγγελματικά, αρθρογραφεί σε περιοδικά παιδαγωγικού ή πολιτισμικού ενδιαφέροντος και διατελεί εισηγήτρια σε εγχώρια και διεθνή συνέδρια εκπαιδευτικών και καλλιτεχνών για θέματα που άπτονται των ειδικοτήτων της. Τέλος, τον Οκτώβριο του 2006 κυκλοφόρησαν τα βιβλία της: «Μουσικοκινητικές και χοροθεατρικές χριστουγεννιάτικες γιορτές στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό» και «Μουσικοκινητικές και χοροθεατρικές καλοκαιρινές παραστάσεις στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό», από τις εκδόσεις «Διάπλαση», ενώ αναμένεται να εκδοθεί το παραμύθι «Το χαμόγελο της Λένιας», το οποίο έγραψε σε συνεργασία με την Μ. Αργυρίου.

Η **Τζίνα Καλογήρου** είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια στον Τομέα Ανθρωπιστικών Σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών στο γνωστικό αντικείμενο “Νεοελληνική Λογοτεχνία και η Διδακτική της”. Από το 1996 μέχρι και σήμερα διδάσκει μαθήματα της ειδικότητάς της στους προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης, στο πρόγραμμα “Ακαδημαϊκή και Επαγγελματική Αναβάθμιση Λειτουργών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης”, στα Π.Ε.Κ. και σε διάφορα σεμινάρια και επιμορφωτικά προγράμματα. Δίδαξε επίσης μαθήματα της ειδικότητάς της (Λογοτεχνία και η Διδακτική της, Θεωρίες Ανάγνωσης) στη Φιλοσοφική Σχολή του Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών. Έχει πάρει μέρος με ανακοινώσεις σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά συνέδρια και έχει δώσει διαλέξεις για θέματα λογοτεχνίας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Μελέτες της έχουν δημοσιευτεί σε επιστημονικά περιοδικά και σε ελληνικά και ξένα πρακτικά συνεδρίων. Από τα βιβλία της αναφέρουμε τα εξής: *Τέρψεις και Ημέρες Ανάγνωσης. Μελετήματα για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο Δημοτικό Σχολείο, Α΄ & Β΄ τόμος*, εκδ. της Σχολής Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου.

Ο **Γιώργος - Μιχαήλ Κλήμης** B.Sc (Hons), PGDip.Sc, MBA, PhD, σπούδασε Μαθηματικά στην Θεσσαλονίκη και παράλληλα κυκλοφόρησε και τον πρώτο (και τελευταίο μέχρι σήμερα) δίσκο του. Κατόπιν μετακόμισε στο Λονδίνο όπου σπούδασε Πληροφορική. Είναι επίσης κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου MBA από την Cass Business School του City University του Λονδίνου. Μετά το πέρας των μεταπτυχιακών σπουδών του, του χορηγήθηκε υποτροφία, από την Cass, για τις διδακτορικές του σπουδές. Εργάστηκε στην Cass ως Research Fellow και ως επισκέπτης λέκτορας, συμμετέχοντας επίσης σε ερευνητικό project του Economic and Social Research Council του Ηνωμένου Βασιλείου με τίτλο “Globalisation, Technology and Creativity: Current Trends in the Music Industry”. Στην Ελλάδα έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στα ΤΕΙ Πειραιά ενώ έχει εργαστεί και σαν σύμβουλος επιχειρήσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό (Ηνωμένο Βασίλειο, Σουηδία). Από τον Οκτώβριο του 2004 είναι Λέκτορας του τμήματος Επικοινωνίας Μέσων Ενημέρωσης και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου με αντικείμενο Διοίκηση και Marketing. Ο Γ. Μ. Κλήμης έχει δημοσιεύσει σε

έγκριτα διεθνή επιστημονικά περιοδικά όπως European Management Journal, British Journal of Management, European Journal of Communications, New Media and Society κ.α. Άρθρα του έχουν επίσης συμπεριληφθεί σε τόμους (ύστερα από κρίση) από εκδότες όπως ο Routledge. Το άρθρο “Increasing Returns and Social Contagion in Cultural Industries” κέρδισε το βραβείο “Most Innovative Paper award” το 1998 από την Βρετανική Ακαδημία Μάντσεστερ.

Ο **Δημήτρης Κονετιάς** είναι υποψήφιος διδάκτωρ του Π.Τ.Ν. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Είναι Γραμματέας του ΔΣ της Ένωσης Πληροφορικών Ελλάδας. Έχει εργαστεί ως Σύμβουλος Πληροφορικής εθνικών και διακρατικών προγραμμάτων, υπεύθυνος επιδοτούμενων ενδοεπιχειρησιακών προγραμμάτων κατάρτισης, υπεύθυνος Μηχανοργάνωσης Βιβλιοθηκών του ΤΕΙ Ηπείρου και του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Σήμερα εργάζεται ως Καθηγητής Πληροφορικής ΤΕΙ και δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Έχει κάνει εισηγήσεις σε επιστημονικά συνέδρια και διακρατικά προγράμματα και έχει εκπονήσει μελέτες πάνω σε θέματα Εκπαιδευτικής τεχνολογίας, ψηφιακών βιβλιοθηκών, ανάλυσης αλγορίθμων, Ενδοεπιχειρησιακής Κατάρτισης, Εξ αποστάσεως μάθησης, Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, Ανάπτυξης Πληροφοριακών Συστημάτων.

Η **Μαρία Κουρή** είναι αριστούχος και πρωτεύουσα απόφοιτος του Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Μεταπτυχιακές σπουδές (ΜΑs) Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πολιτικής και Διαχείρισης στο Πανεπιστήμιο Warwick Αγγλίας. Διδάκτωρ Φιλοσοφικής Πανεπιστημίου Βιέννης, Τμήμα Επιστημών Θεάτρου, Κινηματογράφου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, με επίκεντρο έρευνας πολιτιστική διαχείριση και ανάπτυξη κοινού σε μη κερδοσκοπικούς πολιτιστικούς οργανισμούς. Επαγγελματικά έχει συνεργαστεί με: τη Λαϊκή Όπερα Βιέννης, το Θέατρο Μαριονέτας Schönbunn, το Φεστιβάλ Οπερέτας Κάτω Αυστρίας, το Warwick Arts Society, το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας, το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών κ.ά., σε τομείς διοίκησης (μάρκετινγκ, τύπος, εκδόσεις κ.ά.) και παραγωγής (βοηθός σκηνοθέτη, οδηγός σκηνής, βοηθός παραγωγής). Διδάσκει μαθήματα πολιτιστικής διαχείρισης και επικοινωνίας, οργάνωσης και διοίκησης, και προβολής της πολιτισμικής κληρονομιάς με νέες τεχνολογίες στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και στο ΤΕΙ Ηπείρου. Αριστούχος διπλωματούχος Πιάνου Εθνικού Ωδείου Αθηνών. Υπότροφος του ΙΚΥ (1997, 1998, 1999), του Συλλόγου ‘Οι Φίλοι της Μουσικής’, του Συλλόγου Ρίχαρντ Βάγκνερ και της Ιαπωνικής Πρεσβείας Αυστρίας.

Η **Νίκη Λαμπροπούλου** είναι υποψήφια διδάκτωρ στο Centre for Interactive Systems Engineering, London South Bank University με υπεύθυνους καθηγητές τη Δρ Christine Faulkner και τον Πρώτανη Fintan Culwin. Βρίσκεται σε εκπαιδευτική άδεια από το Γραφείο πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας. Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος και Μεταπτυχιακού Τίτλου στις ΤΠΕ στην Εκπαίδευση από το Ινστιτούτο Εκπαίδευσης, του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Έχει δημοσιεύσει βιβλία, άρθρα και εργασίες στις επιστήμες της Διάδρασης Ανθρώπου-Μηχανής σε σχέση με την Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση.

Ο **Κωνσταντίνος Μαλαφάντης** γεννήθηκε στην Καλαμάτα το 1965. Είναι Επίκουρος Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπου από το 1998 διδάσκει το γνωστικό αντικείμενο «Παιδαγωγική της λογοτεχνίας» και άλλα συναφή. Είναι επίσης Γενικός Γραμματέας της «Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος». Τα θεωρητικά και ερευνητικά του ενδιαφέροντα είναι στο χώρο της παιδαγωγικής διάστασης της λογοτεχνίας, της σχέσης του παιδιού με την ανάγνωση, της ιστορίας της νεοελληνικής Παιδείας και του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Άρθρα και μελέτες του έχουν δημοσιευτεί σε παιδαγωγικά και φιλολογικά περιοδικά. Έχει εκδώσει τα βιβλία:

- «Οι 'Αθηναϊκαί Επιστολαί' του Γρηγορίου Ξενόπουλου στη 'Διάπλασιν των Παιδων' (1896-1947)», εκδ. Αστήρ, Αθήνα 1995
- «Παιδαγωγική της λογοτεχνίας» α' τόμος, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2001
- «Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας», εκδόσεις Πορεία, Αθήνα 2001
- «Η Παιδαγωγική του Νεοελληνικού Διαφωτισμού», εκδόσεις Πορεία, Αθήνα 2001
- «Ο πόλεμος στην ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη», εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2005
- «Παιδαγωγική της λογοτεχνίας», β' τόμος, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2005
- «Το παιδί και η ανάγνωση: Στάσεις, προτιμήσεις, συνήθειες», εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2005

Η **Καλλιόπη Μητράκου** είναι δασκάλα στο 26ο Δημοτικό Σχολείο Πειραιά. Διανύει το 7ο έτος της εργασίας της. Η επαγγελματική της εμπειρία αντιστοιχεί στην εργασία που πραγματοποιείται στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου. Έχει αποφοιτήσει από το Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών. Παρακολούθησε διάφορα σεμινάρια και υλοποίησε ποικίλα προγράμματα (πολιτιστικά - περιβαλλοντικά) μέχρι σήμερα. Τα ιδιαίτερα επιστημονικά της ενδιαφέροντα κινούνται στο χώρο της ανάπτυξης του γραπτού λόγου στα παιδιά των πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου, καθώς και της ισχυροποίησης των δεσμών των μαθητών με το εν γένει περιβάλλον τους.

Ο **Κώστας Μόσχος** είναι Συνθέτης, Μουσικολόγος, Μουσικοπαιδαγωγός. Σπούδασε ανώτερα θεωρητικά στην Αθήνα, διεύθυνση ορχήστρας και στην Γαλλία και σύνθεση, Ηλεκτρονική Μουσική, Μουσική Πληροφορική, Μουσική Φαινομενολογία και Μουσικολογία στη Γερμανία. Από το 1989 ζει στην Ελλάδα όπου διευθύνει το Ινστιτούτο Έρευνας Μουσικής και Ακουστικής και συνεργάζεται με το ΥΠΠΟ και το ΥΠΕΠΘ. Υπήρξε μέλος της ομάδας σχεδιασμού του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, του Δικτύου Πόλεων του ΥΠΠΟ, μέλος της Επιτροπής Μουσικής της Επικράτειας Πολιτισμού του ΥΠΠΟ και μέλος της κεντρικής επιτροπής στο Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ. Ασχολείται με τη μουσική παιδαγωγική έχοντας εκπονήσει πολλές έρευνες και μελέτες, ενώ συνέγραψε μουσικό εκπαιδευτικό υλικό για το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Δίδαξε στις Μουσικές Ακαδημίες της Κολωνίας, του Essen, της Βασιλείας και στη θερινή

ακαδημία του Darmstad και σε σχολές ήχου στην Ελλάδα, πραγματοποίησε σεμινάρια στην Αρχιτεκτονική ΕΜΠ, το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. και στο πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ. Διδάσκει «μουσική και εικόνα» στο Μεταπτυχιακό Κύκλο της ΑΣΚΤ. Έχει γράψει 60 έργα για διάφορους συνόλων, θέατρο, παιδικό θέατρο, χορό, κινηματογράφο, performances και διαδραστικές εγκαταστάσεις, που έχουν εκτελεστεί και διακριθεί σε πολλές διοργανώσεις στην Ευρώπη και την Αμερική.

Ο **Νίκος Παϊζης** γεννήθηκε στον Πειραιά το 1957. Αποφοίτησε από το Μαθηματικό Τμήμα του Παν. Πατρών (1981). Ερευνητής και ειδικός συνεργάτης στο Εργ. Σχεσιοδυναμικής Παιδαγωγικής του Προσώπου στο Μαθ. Τμήμα και στο ΠΤΔΕ του Παν. Πατρών (1983-1991). Διδάσκων στη δευτεροβάθμια επ. (1991-σήμερα) και Αν. διευθυντής Λυκείου - Γυμνασίου των Εκπ. Μ. Πετράκη - Βαλοαμίδου (1995-σήμερα). Ειδικός συνεργάτης στο Γραφείο Υπουργού Παιδείας (1993-4). Συντονιστής της Κ.Ε.Σ. του Προγράμματος «ΜΕΛΙΝΑ-Εκπαίδευση και Πολιτισμός» των ΥΠΕΠΘΗ και ΥΠΠΟ (1994-2004). Ειδικός συνεργάτης στη γραμματεία εκπαίδευσης της ΓΣΕΕ, μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του Κέντρου Ανάπτυξης Εκπ. Πολιτικών της ΓΣΕΕ (2004-5) και επιστημονικός υπεύθυνος των ερευνών στον τομέα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ. Ως εμπειρογνώμονας στον Τομέα των προγραμμάτων Εκπ. & Πολιτισμού έχει εκπροσωπήσει από τι 1996 τα υπουργεία Παιδείας και Πολιτισμού της χώρας σε διεθνείς και Ευρωπαϊκές Συναντήσεις Εμπειρογνομόνων, ενώ σε θέματα χάραξης εκπ. Πολιτικής για την Πολιτισμική Αγωγή έχει μετάρχει σε επιτροπές Εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Unesco, Διεθνών και Ευρωπαϊκών δικτύων. Από το 2004 είναι επιστημονικός συνεργάτης του Κέντρου Εκπαιδευτικής Πολιτικής της ΓΣΕΕ υπεύθυνος ερευνητικών προγραμμάτων.

Ο **Στέλιος Πελαγός** ξεκίνησε την αναβίωση της τέχνης της παραδοσιακής προφορικής αφήγησης στην χώρα μας. Είναι ιστορητής (επαγγελματίας προφορικός αφηγητής) και μελετητής της προφορικής λογοτεχνίας και παράδοσης. Γνώρισε τους σύγχρονους παραμυθάδες στην Γαλλία στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Αναζητώντας τις μικρές ανθρώπινες κοινότητες, την σιωπή και το σκοτάδι που κλωσούν τα παραμύθια εγκατέλειψε την Αθήνα το 1991 και εγκαταστάθηκε αρχικά στον Βόλο και αργότερα στο Πήλιο. Από τότε έχει αφοσιωθεί στην τέχνη της προφορικής λογοτεχνίας και αφήγησης. Έχει δημιουργήσει ειδικά προγράμματα με βάση την προφορική αφήγηση για ευαίσθητες ομάδες πληθυσμού και ειδικούς σκοπούς (παιδιά με ειδικές ανάγκες, προγράμματα πρόληψης της εξάρτησης, άτομα τρίτης ηλικίας, πρώην χρήστες ναρκωτικών κ.α.). Η διδακτορική του διατριβή έχει θέμα « Η προφορική αφήγηση και η παιδαγωγική αξιοποίηση της ελληνικής λαϊκής λογοτεχνίας». Είναι ακόμη σκηνοθέτης, συγγραφέας θεατρικών έργων, βιβλίων για παιδιά, για ενήλικες καθώς και σεναρίων για παιδικές εκπομπές. Η Ε.Τ. 1 έχει αφιερώσει δύο ντοκουμένταιρ στο έργο του.

Ο **Δημήτρης Πολίτης** είναι εκπαιδευτικός, κάτοχος Μ.Α. (University of Warwick) και δ.φ. του Πανεπιστημίου Αθηνών. Από το ακαδημ. έτος 2003-2004 διδάσκει (με βάση το Π.Δ. 407/80) «Παιδική Λογοτεχνία» και «Νεοελληνική Λογοτεχνία» στο Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. του Παν. Πατρών. Έχει συμμετάσχει στην έρευνα του Π.Τ.Δ.Ε. του Παν. Αθηνών (Γ.Γ.Ε.Τ.) για τη «Μελέτη, Διδασκαλία και Ανάδειξη της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας» (1995-1998) και στην ομάδα συγγραφής του *Ανθολογίου Λογοτεχνικών Κειμένων για την Γ'-Δ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου*. Έχει διδάξει σε επιμορφωτικά προγράμματα των Π.Ε.Κ. Αθήνας, Πειραιά και Θεσσαλονίκης (1996-1997), στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Υποκατεύθυνση: Λογοτεχνία) του Π.Τ.Δ.Ε. του Παν. Αθηνών (2004-2006), καθώς και στο Πρόγραμμα «Ακαδημαϊκή και Επαγγελματική Αναβάθμιση Εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης» (2003-2006). Είναι μέλος του Κ.Ε.Π.Β. και των Κριτικών Επιτροπών του (1995-1998, 2003-2006), της Κριτικής Επιτροπής των Λογοτεχνικών Βραβείων του π. *Διαβάζω* (2007) και της «Πανελληνίας Ένωσης Φιλολόγων» (Π.Ε.Φ.). Τα κύρια ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στη Θεωρία και στη Διδακτική της Λογοτεχνίας για Παιδιά.

Ο **Νίκος Πουλάκης** είναι απόφοιτος και υποψήφιος διδάκτορας μουσικολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, διπλωματούχος σύνθεσης και πιναχοϋχος ακορντεόν. Έχει διατελέσει καθηγητής μουσικής στη δημόσια και την ιδιωτική εκπαίδευση, ενώ κατά τα ακαδημαϊκά έτη 2003-2006 δίδαξε μαθήματα σχετικά με την εθνομουσικολογία, την κινηματογραφική μουσική, το εθνογραφικό φιλμ και τη μουσική πληροφορική στο Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής του ΤΕΙ Ηπείρου. Συμμετέχει σε ποικίλα ερευνητικά μουσικολογικά προγράμματα (Πανεπιστήμιο Αθηνών, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, Γ.Γ.Ε.Τ. κ.ά.) και συνεργάζεται με εκδοτικούς οίκους και φορείς για την επιμέλεια και την έκδοση μουσικών και μουσικολογικών βιβλίων. Συνθέσεις του έχουν εκτελεστεί στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Έχει λάβει υποτροφία από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και από το ίδρυμα Προποντίς και είναι μέλος της συντακτικής επιτροπής του μουσικολογικού περιοδικού «Πολυφωνία» και του International Music and Media Research Group.

Ο **Νίκος Σαλτερής** γεννήθηκε το 1956 στο Μοσχάτο Αττικής. Είναι Σχολικός Σύμβουλος στην πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και διδάκτορας του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Έχει δημοσιεύσει δεκάδες άρθρα σχετικά με τις εκπαιδευτικές πολιτικές, την εκπαιδευτική ιδεολογία και τις παιδαγωγικές και διδακτικές πρακτικές. Έργα του ίδιου:

Βιβλία για την Εκπαίδευση: - *Ευέλικτη Ζώνη: Ερωτήματα και Απαντήσεις*, Εκδόσεις Κιβωτός, 2005

- *Ολοήμερο σχολείο: Κοντινά και μακρινά πλάνα*, εκδόσεις ταξιδευτής, 2006 (Επιμέλεια)

Βιβλία Λογοτεχνίας:

- *28 Φεγγάρια ή η Νύχτα που όλοι φοβούνται*, Εκδόσεις Δελφίνι, 1992

- *Στου Κάβουρα το μονοπάτι*, Δελφίνι, 1997

- Στον καιρό της ανδρικής εμμηνόπαυσης, Ωκεανίδα, 2003

Ο **Δημήτρης Σαρρής** είναι εκπαιδευτικός μουσικής γενικής παιδείας με σπουδές Διοίκησης (Πτ. ΤΕΙ), Πολιτισμού και Επικοινωνίας (Πτ. ΑΕΙ, ΜΑ), ανωτέρων θεωρητικών μουσικής (Αντίστιξη), καθώς και αντικειμένων Λαϊκής (ταμπουράδες, κρουστά), Ευρωπαϊκής (Πιάνο-μέση τάξη, Βιολι-κατώτερη τάξη) και Μοντέρνας μουσικής (Jazz κιθάρα, κρουστά) με σημαντικούς δασκάλους. Εκπονεί την διδακτορική του διατριβή του εστιασμένη στην «πολιτισμολογία του ήχου στην εκπαίδευση», στο Τμήμα Επικοινωνίας Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου (υποτροφία Ι.Κ.Υ.). Ως υπεύθυνος ανάπτυξης του Εργαστηρίου Τεχνολογίας και Πολιτισμού και διδάσκων αντικειμένων Ηχητικού Πολιτισμού και Τεχνολογίας του Τμήματος Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής στο ΤΕΙ Ηπείρου, έχει παρουσιάσει σειρά σχετικών ανακοινώσεων, εργαστηρίων και δημοσιεύσεων εστιασμένων σε ερευνητικές δράσεις με θεματικές για την Τεχνολογία των Εποπτικών Μέσων και συγκεκριμένα:

- Μάθηση με κατασκευές ηχογόνων σωμάτων και συγκρότηση μαθητικής ορχήστρας αυτοσχέδιων κατασκευών («ομάδα μεταήχων»).
- Η ρυθμοκινητική αγωγή και η κρούση ως μια διευρυμένη δυνατότητα διάδρασης με το ηχητικό περιβάλλον.
- Η πληροφορική κουλτούρα στην εποπτική τεχνολογία μέσα από την κατασκευή «χειροκίνητων ψηφιακών αβάκων» με καθημερινά υλικά και η χρήση τους στην τάξη.
- Η πολιτισμική σπουδή του ήχου, η ακροαματική κουλτούρα και η διαμόρφωση μιας μουσικο-ηχητικής αγωγής.

Ο **Τάκης Τζαμαργιάς** γεννήθηκε στον Πειραιά το 1959. Σπούδασε θέατρο και παιδαγωγικά. Εκπαιδευτικός, σκηνοθέτης, κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος του Παν. Αθηνών με ειδίκευση «Θέατρο στην εκπαίδευση»), Υποψήφιος διδάκτορας του Παιδαγωγικού Τμήματος Πανεπιστημίου Αθηνών και μέλος του ίδιου τμήματος ως Ειδικό Διδακτικό Προσωπικό (Ε.Ε.ΔΙ.Π) στο αντικείμενο «Θέατρο στην Εκπαίδευση». Διδάσκει στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης και από το 2004 με ανάθεση εντολής διδασκαλίας στο ΤΕΑΠΗ Πανεπιστημίου Αθηνών, τα μαθήματα: «Θέατρο στην Εκπαίδευση», «Θεωρία και πράξη» και «Εισαγωγή στους κώδικες του Θεάτρου, Θεωρία και πράξη». Επί εικοσαετίας δάσκαλος στη δημόσια πρωτοβάθμια εκπαίδευση, έχει διδάξει τεχνικές θεάτρου σε επιμορφωτικά σεμινάρια εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κυρίως για το Δίκτυο Θέατρο στην Εκπαίδευση, στα εργαστήρια του τομέα Ανθρωπιστικών Σπουδών του ΠΤΔΕ, στο Σύλλογο Θεατρολόγων (ΠΕΣΥΘ), στις Φυλακές Ανηλικών Κορυδαλλού, Υποκριτική στη Δραματική Σχολή του Πειραιϊκού Συνδέσμου, καθώς και σε ποικίλα εργαστήρια δήμων και κοινοτήτων. Διδάσκει επίσης για τρία συνεχή χρόνια στο «Πρόγραμμα Εξομοίωσης των Κωνσταντών. Διδάσκει επίσης για τρία συνεχή χρόνια στο «Πρόγραμμα Εξομοίωσης των Κωνσταντών». Διδάσκει επίσης για τρία συνεχή χρόνια στο «Πρόγραμμα Εξομοίωσης των Κωνσταντών». Για 14 συνεχή χρόνια διευθύνει το Θεατρικό Εργαστήρι του Δήμου Κερατσινίου. Έχει ανεβάσει έργα ελληνικού κυρίως ρεπερτορίου είτε ως υπεύθυνος του Θεατρικής Σκηνής του Δήμου Κερατσινίου και της Εταιρείας Δυτικά της Πόλης, που προέκυψε από αυτήν, είτε

συνεργαζόμενος με ελεύθερους θιάσους και το Εθνικό Θέατρο. Επίσης έχει λάβει μέρος σε συνέδρια και ημερίδες σχεδόν αποκλειστικά για το θέατρο στο σχολείο και έχει γράψει άρθρα για αυτό. Συσυγγραφέας στο βιβλίο «Στοιχεία Θεατρολογίας» της Α' Λυκείου (ΟΕΔΒ, 1998), «Πολιτιστικές Εκδηλώσεις στο Σχολείο Πρωτοβάθμια-Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση» (Ατραπός, 2004).

Η **Νάνση Τουμπακάρη** είναι μουσικοπαιδαγωγός. Διδάσκει στη Σχολή Μωραΐτη από το 1986. Ήταν επικεφαλής του Εργαστηρίου Μουσικής Αγωγής του Πρότυπου Μουσικού Κέντρου Πειραιά - Δημοτικό Ωδείο (1994-1999), συνεργάτης του Κέντρου Σύγχρονης Μουσικής Έρευνας (1989-1994) και του Ινστιτούτου Έρευνας Μουσικής και Ακουστικής (1996 ως σήμερα). Είναι εκπαιδύτρια στο πρόγραμμα "ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός" των Υπουργείων Πολιτισμού και Παιδείας. Έχει διοργανώσει και διδάξει σε πολλά σεμινάρια μουσικής παιδαγωγικής.

Δραστηριοποιείται ως ερευνήτρια δίνοντας έμφαση στη διαθεματική και διαπολιτισμική προσέγγιση θεμάτων μουσικής παιδαγωγικής και στην ενσωμάτωση της μουσικής στα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος του Δημοτικού Σχολείου. Πραγματοποίησε μελέτη ως υπότροφος «Κυβέλη - Γιάννη Χορν» του Συλλόγου Φίλων Μουσικής (1995-1997). Διετέλεσε μέλος της επιστημονικής ομάδας του Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Αθηνών που επεξεργάστηκε εκπαιδευτικό υλικό για το πρόγραμμα εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων (1998-1999, χρηματοδότης ΕΠΕΑΕΚ). Συμμετείχε στην ομάδα συγγραφής Μουσικών Ανθολογιών Δημοτικού και Γυμνασίου (2003-2004, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο).

Η **Χαρίκλεια Τσοκανή** είναι Λέκτωρ Μουσικής και Επικοινωνίας στο Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου. Έχουν δημοσιευτεί μελέτες και άρθρα της κυρίως στους τομείς της δημοτικής παράδοσης, της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας σε σχέση με τη μουσική και των μουσικών χαρακτηριστικών της ελληνικής γλώσσας. Έχει λάβει μέρος με ανακοινώσεις της σε διεθνή συνέδρια και έχει δώσει διαλέξεις με θέματα μουσικής κουλτούρας και γλώσσας (Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, Σχολή Μωραΐτη, κ.α.). Οι δημοσιεύσεις της αφορούν ζητήματα σχετικά με την μουσικότητα της ελληνικής γλώσσας, τους τρόπους επικοινωνίας στο χορευτικό τραγούδι, τη μουσική εμπειρία. Τα τελευταία χρόνια η έρευνά της εστιάζεται στις σημασίες και τα σύμβολα του ήχου στον αρχαίο και νεότερο ελληνικό πολιτισμό. Είναι υπεύθυνη του μουσικού Εργαστηρίου του Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού στο οποίο έχει συνεργαστεί με διακεκριμένους προσκεκλημένους καλλιτέχνες (Β. Παπαβασιλείου, Τζένη Δριβάλα, Σαβίνα Γιαννάτου, Σπύρος Σακκάς, Χρήστος Παπαγεωργίου, Δήμητρα Γαλάνη κ.α.). Από τις εκδόσεις Αλεξάνδρεια κυκλοφορεί το βιβλίο της με τίτλο «Η κραυγή της Μέδουσας, από τον μύθο στη μουσική».

Η **Αβα Χαλκιαδάκη** γεννήθηκε στο Ρέθυμνο το 1960. Είναι πτυχιούχος της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. Επί μία δεκαεπταετία εργάστηκε ως καθηγήτρια ιταλικών στην ιδιωτική εκπαίδευση και συμμετείχε στο σχεδιασμό των προγραμμάτων σπουδών και στην παραγωγή διδακτικού υλικού για τη γλωσσική κατάρτιση ενηλίκων. Το 1994 παρακολούθησε πρόγραμμα κατάρτισης στα εκδοτικά επαγγέλματα και στη συνέχεια εργάστηκε ως ερευνήτρια στο χώρο του βιβλίου και των Μ.Μ.Ε. της περιφέρειας, συνεργαζόμενη με το Ε.ΚΕ.ΒΙ και τις συνδικαλιστικές οργανώσεις εκδοτών και βιβλιοπωλών. Έχει συμμετάσχει σε μελέτες για τον εκδοτικό χώρο και έχει διαμορφώσει και υλοποιήσει προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης για στελέχη εκδοτικών οίκων και βιβλιοπωλείων. Στα πλαίσια των μεταπτυχιακών της σπουδών στο Π.Τ.Δ.Ε. Αθηνών σχεδίασε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Όταν ο Ροβινσώνας Κρούσος συνάντησε το Χάρυ Πότερ...» το οποίο εντάχθηκε στο ομότιτλο Ερευνητικό Πρόγραμμα για την Καλλιέργεια της Φιλαναγνωσίας. Στο εν λόγω πρόγραμμα, που υλοποιήθηκε το 2005-2006 με την επιστημονική ευθύνη της Καθηγήτριας Άντας Κατοίκη - Γκίβαλου είχε την ευθύνη του συντονισμού των δράσεων και της υλοποίησής του σε 25 δημοτικά σχολεία της Αττικής.

Η **Μάρθα Χριστοπούλου** είναι εκπαιδευτικός στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και εικαστικός (αγογράφος). Είναι κάτοχος διπλώματος διετούς Μετεκπαίδευσης στις Επιστήμες της Αγωγής και έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στο Λονδίνο στην Εικαστική Αγωγή, MA Arts, Crafts and Design Education. Η Μάρθα είναι υποψήφια διδάκτορας του Πανεπιστημίου Roehampton. Η έρευνα της εξετάζει τις προτιμήσεις και τις στάσεις των παιδιών του δημοτικού σχολείου απέναντι στον οπτικό πολιτισμό και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί αυτός να συμπεριληφθεί στο αναλυτικό πρόγραμμα της εικαστικής αγωγής. Πρόσφατες δημοσιεύσεις και εισηγήσεις σε συνέδρια:

- Χριστοπούλου, Μ. (2006). Χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην Εικαστική Αγωγή Παραδείγματα και Εφαρμογές. Πρακτικά του 3^ο Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΕΕΠ-ΔΤΠΕ «Εκπαίδευση και Νέες Τεχνολογίες», 30 Σεπτεμβρίου-1 Οκτωβρίου 2006, Κορυδαλλός, Αττική.

- Christopoulou, M. (2006). Visual Culture Education: A Learning Mode Towards Life?. Proceedings of International InSEA Congress 2006 'Interdisciplinary Dialogues in Arts Education', 1-5 March, Viseu, Portugal.

- Lambropoulos, N., Christopoulou, M. & Vlachos, K. (2006). Cultural-based Language Learning Objects in CALL. In Zaphiris, & Zacharia, G. CALL: Computer Assisted Language Learning. London: Idea Publishing (in press)

- Χριστοπούλου, Μ., Λαμπροπούλου, Ν. (2005). Εικαστική Αγωγή και Διαδίκτυο: Αγωγή του Οπτικού Πολιτισμού μέσω Δημιουργίας Ιστοσελίδων σε Κοινότητες της Πράξης. Εκπαίδευση και Νέες Τεχνολογίες, (3), σελ. 24- 29.

Παιδαγωγική Δημερίδα Πάτρας
**Από το διαδίκτυο ως τα δίκτυα της γνώσης:
Η σύγχρονη «εκπαίδευση των εκπαιδευτικών»**

25-26 Νοεμβρίου 2006
Ξενοδοχείο Astir, Πάτρα

Αντικείμενο της Ημερίδας

Η όλο και αυξανόμενη ανάγκη για σύγχρονες δεξιότητες και γνώσεις χαρακτηρίζει το σημερινό πολιτισμικό και κοινωνικοοικονομικό τοπίο. Ο πολίτης-μέτοχος των παγκοσμιοποιούμενων παραγωγικών διαδικασιών των ημερών μας βρίσκεται προ συγκεκριμένων αναγκών στην καθημερινότητά του αλλά και στην εργασιακή του ζωή: ζητούμενα γι' αυτόν είναι η αναλυτική και συνθετική σκέψη, η κριτική ικανότητα, η ικανότητα «να μαθαίνει πώς να μαθαίνει (μεταμάθηση), αλλά και «να γνωρίζει για τη γνώση» (μεταγνώση). Μέσα από αυτά έχει εκφραστεί η ανάγκη να κατακτηθούν ειδικότερες τεχνικές δεξιότητες και να αναπτυχθούν μορφές κατάρτισης, σε βάσεις, μάλιστα διηνεκείς.

Το τοπίο αυτό συναρτάται με τις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις. Οι συνθήκες που οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) δημιουργούν για την γνώση και την επιστήμη αντανakλούνται συνεπακόλουθα και στην εκπαίδευση: τα σχολεία εκπληροφορίζονται και (δια)δικτυώνονται. «Εξ' αποστάσεως», «σύγχρονα» και «ασύγχρονα», «on-line» και «offline», «τηλεματικά» ή «τοπικά», οι διαδικασίες και τα μέσα της μάθησης δεν είναι πλέον οι ίδιες. Ο υπολογιστής, ένα παιγμένο πλέον διδακτικό και εποπτικό μέσο, συγχωνεύει στο λογισμικό του ό,τι θα αποκαλούσαμε παραδοσιακά μέσα της εκπαίδευσης.

Πως η ψηφιακή τεχνολογία αυτή επιδρά στην πολιτισμική και εκπαιδευτική πραγματικότητα; Ποια μεθοδολογικά εργαλεία μας προσφέρει η σύγχρονη επιστήμη, σε επίπεδο θεωρίας αλλά και πράξης; Ποια στοιχεία θα συνθέσουν τις εκπαιδευτικές πρακτικές σε ό,τι αφορά τον εκπαιδευόμενο αλλά και τον εκπαιδευτή; Τι μπορούμε να πούμε για την «εκπαίδευση των εκπαιδευτικών»; Η τέταρτη προσυνηδριακή διημερίδα στην πόλη της Πάτρας στοχεύει να είναι μια γόνιμη επιστημονική συνάντηση για την συζήτηση, και την ανάπτυξη των προβληματισμών αυτών.

Διαμονή - Κόστος

Συμμετοχή στη διημερίδα με διαμονή σε δίκλινο δωμάτιο: 55 Ευρώ

Συμμετοχή στη διημερίδα με διαμονή σε δίκλινο δωμάτιο για τα μέλη (με επίδειξη ταυτότητας μέλους): 45 Ευρώ

Συμμετοχή στη διημερίδα με διαμονή σε μονόκλινο δωμάτιο: 75 Ευρώ

Επιπλέον διαμονή (Παρασκευή Βράδυ) σε «συμμετοχή στη διημερίδα με διαμονή»: 30 Ευρώ

Συμμετοχή στη διημερίδα με διαμονή σε μονόκλινο δωμάτιο για τα μέλη (με

επίδειξη ταυτ. μέλους): 65 Ευρώ Συμμετοχή στη διημερίδα για μη μέλη: 25 Ευρώ

Συμμετοχή στη διημερίδα για μέλη (με επίδειξη ταυτότητας μέλους) και φοιτητές (με επίδειξη φοιτητικής ταυτότητας): 15 Ευρώ

Στη τιμή συμπεριλαμβάνονται:

Ο συνεδριακός φάκελος - Τα μικρά πρακτικά της διημερίδας - Δύο coffee brakes - Εισοδος στην Καλλιτεχνική Εκδήλωση - Διαμονή (στις τιμές με διαμονή)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑΣ ΠΑΤΡΑΣ

Σάββατο 25 Νοεμβρίου 2006 (09:00 - 15:00)

Προσέλευση - Εγγραφές
Χαιρετισμοί

Πρωινή συνεδρία: Μουσική, Εκπαίδευση & Πολιτισμός σε ένα εκτεχνολογημένο τοπίο
Προεδρεύουσα: Λένια Σέρρη

Μαρία Αργυρίου: Πολιτιστικά Εκπαιδευτικά Προγράμματα και διδακτικές πρακτικές
Μαρία Κουρή: Από την καλλιτεχνική δημιουργία στη διαχείρισή της:

εκπαιδεύοντας τους νέους μουσικούς για τις σύγχρονες απαιτήσεις
Σμαράγδα Χρυσοστόμου: Η παιδαγωγική ενίσχυση των εκπαιδευτικών μουσικής:
ανάγκες, προσδοκίες, προοπτικές

Ζωή Διονυσίου: Σκέψεις και προτάσεις για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της μουσικής:
αποτελέσματα μιας έρευνας

Νίκος Σαλτερής: Επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών και ΤΠΕ:
ένα παράδειγμα εφαρμογής σε μια εκπαιδευτική κοινότητα

Ερωτήσεις - Συζήτηση

Διάλειμμα

Απογευματινή συνεδρία: Εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και ΤΠΕ, I

Προεδρεύων: Αντώνης Λιοναράκης

Αντώνης Λιοναράκης: Εξ' αποστάσεως εκπαίδευση:

Τι είναι, τι κάνει, τι λύσεις δίνει, πως εφαρμόζεται

Γκέλλο Μανούσο: Εξ' αποστάσεως εκπαίδευση σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης:

Μαντώ Σπανακά: Μια πρόταση εξ' αποστάσεως της διδακτικής της μουσικής

Μαρία Κουτσούμπα: Η εξ' αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση και η επιμόρφωση
των εκπαιδευτικών μουσικής στα παιδαγωγικά: μια πρώτη προσέγγιση

Ερωτήσεις - Συζήτηση

Λήξη Εργασιών Ημέρας - Απολογισμός

Κυριακή 26 Νοεμβρίου 2006 (10:00 - 15:00)

Προσέλευση - Εγγραφές

Πρωινή συνεδρία: Εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και ΤΠΕ, II

Προεδρεύουσα: Μαρία Αργυρίου

Πάνος Αναστασιάδης: Η τηλεδιάσκεψη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Μ. Βιβίτσου, Δ. Κονετάς, Ν. Λαμπροπούλου: Σχεδιασμός Πρότυπου Διαδίκτυακού Μαθήματος
στην Τηλεκπαίδευση του Παν. Σχολικού Δικτύου

Γιάννης Γκιόσος: Δημιουργώντας εκπαιδευτικό υλικό στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση

Σπύρος Σιάκας: Ο μετασχηματισμός των αρχών του κλασικού Χόλγουντ

στο σχεδιασμό διδακτικού υλικού εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης

Τόνια Αράχωβα: Οι σύγχρονες βιβλιοθήκες ως οχήματα για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση

Ερωτήσεις - Συζήτηση

Διάλειμμα

Απογευματινή συνεδρία: Σύγχρονη εκπαίδευση των Τεχνών και του Πολιτισμού

Προεδρεύουσα: Καββαδά Μαριλένα

Στάθης Ουλκέρογλου: Η ευρωπαϊκή προοπτική της ελληνικής μουσικής εκπαίδευσης:

Το ζήτημα της διαβάθμισης των τίτλων των μουσικών σπουδών

Δημήτρης Σαρρής: «Όταν όλα τα μέσα επικοινωνίας συγκλίνουν, τι γίνεται η μουσική»;

οι σχέσεις ψηφιακής τεχνολογίας και δημιουργικότητας

Τζωρτζίνα Κακουδάκη: Θεατρική εκπαίδευση των ενηλίκων: ένα σημείο παρέμβασης

Ερωτήσεις - Συζήτηση

Λήξη Εργασιών - Απολογισμός Διημερίδας

Παραλαβή Βεβαιώσεων

**«Μουσική Παιδαγωγική στον 21ο αιώνα:
προκλήσεις, προβλήματα, προοπτικές»**
Αθήνα, 20-22 Απριλίου 2007, υπό την Αιγίδα του ΥΠΕΠΘ

Αντικείμενο Συνεδρίου. Η μουσική παιδαγωγική στην Ελλάδα του 21ου αιώνα καλείται να επαναπροσδιοριστεί ώστε να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις των νέων θεσμικών πλαισίων, των κοινωνικών αλλαγών, τις σύγχρονες ανάγκες του εκπαιδευτικού και του μαθητή. Το 2ο Συνέδριο της Ένωσης Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΕΜΑΠΕ) έχει στόχο να προσφέρει ένα βήμα διαλόγου, επικοινωνίας και γόνιμου προβληματισμού για τη μουσική παιδαγωγική. Το συνέδριο απευθύνεται στους εκπαιδευτικούς της μουσικής αγωγής, της γενικής παιδείας κάθε βαθμίδας και ειδικότητας, στους φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, στους σπουδαστές και καθηγητές ωδείων. Μέσα από τις νέες ερευνητικές και πρακτικές προσεγγίσεις που θα προκύψουν, επιδιώκεται να αναδειχθούν οι προκλήσεις, τα προβλήματα και οι προοπτικές που αντιμετωπίζει ο εκπαιδευτικός στη διδασκαλία της μουσικής. Εκτός από την επιστημονική συμμετοχή, στο συνέδριο δίνεται βήμα στους εκπαιδευτικούς, ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη προβληματισμών, την κριτική, τα ζητήματα που αντιμετωπίζονται οι εκπαιδευτικοί κατά τη διαδικασία της μουσικής διδασκαλίας - μάθησης, καθώς και τις λύσεις που αναζητήσαν ή έδωσαν. Το 2ο Συνέδριο της ΕΕΜΑΠΕ θα πραγματοποιηθεί στις 20 - 22 Απριλίου 2007, στην Αθήνα. Ο χώρος διεξαγωγής και άλλες σχετικές πληροφορίες και ανακοινώσεις θα αναρτούνται στον ιστοχώρο www.primarymusic.gr.

Θεματικοί άξονες του συνεδρίου. Αναζητώντας το γόνιμο προβληματισμό, τη διατύπωση προτάσεων και πιθανών λύσεων σε διάφορους τομείς της μουσικής παιδαγωγικής, οι θεματικοί άξονες του συνεδρίου αφορούν στη διδασκαλία της μουσικής σε σχέση με σύγχρονα αιδεαγωγικά ζητήματα και διαστάσεις της μουσικής εκπαίδευσης όπως:

1. Διδακτικές μέθοδοι, τεχνικές, υλικά και μέσα 2. Αναλυτικά και ημερήσια προγράμματα: σχεδιασμός, υλοποίηση, αξιολόγηση 3. Θεσμικά πλαίσια διεξαγωγής του μαθήματος της μουσικής (ολοήμερο σχολείο, μουσικά σχολεία, ενέλικτη ζώνη, καινοτόμες δράσεις, κλπ.) 4. Ειδική αγωγή 5. Εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, δια βίου και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση 6. Έρευνα και διδακτική πράξη 7. Αξιολόγηση του μαθητή και της μαθησιακής διαδικασίας 8. Πολυπολιτισμικότητα / Διαπολιτισμικότητα 9. Διαθεματικότητα/ Διεπιστημονικότητα 10. Κοινωνία της Πληροφορίας και Νέες Τεχνολογίες 11. Αγωγή των Μέσων και Πολιτισμός 12. Ο εκπαιδευτικός ως μέλος της σχολικής και της τοπικής κοινότητας

Χρονοδιάγραμμα. Έως την 30 Νοεμβρίου 2006: Αποστολή της φόρμας υποβολής πρότασης ηλεκτρονικά στην διεύθυνση conference@primarymusic.gr

Έως τη 31 Δεκεμβρίου 2006: Ειδοποίηση ηλεκτρονικά, των συγγραφέων για την αποδοχή ή μη αποδοχή της πρότασής τους από την επιστημονική επιτροπή.

Έως την 1η Μαρτίου 2007: Αποστολή του πλήρους κειμένου των εισηγήσεων από τους συνέδρους ηλεκτρονικά (conference@primarymusic.gr)

Έως τη 1η Απριλίου 2007: Ειδοποίηση ηλεκτρονικά των συγγραφέων για πιθανά σχόλια, αλλαγές και διορθώσεις στις εισηγήσεις τους από την επιστημονική επιτροπή.

Έως την 15 Απριλίου 2007: Αποστολή των διορθωμένων τελικών κειμένων από τους συγγραφείς.

Έως την 30 Μαΐου: Τελικές διορθώσεις, προσθήκες συνεδριακού φωτογραφικού υλικού, πιθανές τεχνικές προσαρμογές που θα ζητηθούν για τις έντυπες και ηλεκτρονικές εκδόσεις.

Κόστη συμμετοχής. Μέχρι τις 28 Φεβρουαρίου 2006:

Γενική συμμετοχή συνέδρων: 65 Ευρώ. Μέλη της ΕΕΜΑΠΕ, φοιτητές, εισηγητές: 35 Ευρώ
Μετά τις 28 Φεβρουαρίου 2006:

Γενική συμμετοχή συνέδρων: 80 Ευρώ. Μέλη της ΕΕΜΑΠΕ, φοιτητές, εισηγητές: 50 Ευρώ

Στο κόστος συμμετοχής περιλαμβάνονται:

• Ο Συνεδριακός Φάκελος, • Η παραλαβή των πρακτικών από τις 6 προσυνεδριακές εκδηλώσεις σε DVD

• Το έντυπο των μικρών πρακτικών του συνεδρίου • Εισοδος στις δύο καλλιτεχνικές εκδηλώσεις του συνεδρίου • 4 coffee brake • Ελαφρύ γεύμα • Τρόπος πληρωμής
Με κατάθεση του ποσού στον αρ. λογαριασμού: 053/01/020925/25 της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδας (ΑΤΕ). Την αποδείξη Τράπεζας θα πρέπει να την φυλάξετε και να την προσκομίσετε στην Γραμματεία την ημέρα έναρξης του Συνεδρίου.

